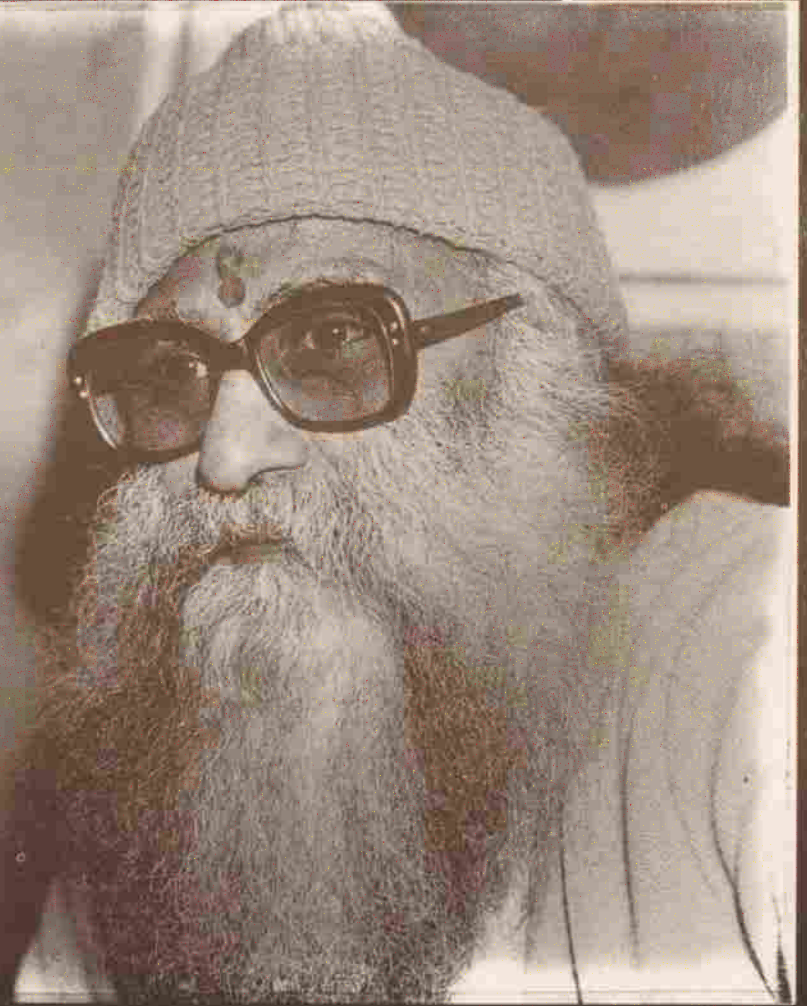

॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

रुतभभरा

आत्मनो हिताय जगतः सुखाय

‘योग’ भिक्षा लावीओ, ‘भिक्षु’ जनी गुरुद्वार;
मुमुक्षु जइर पामशे, सौनो मुजमां भाग.

ઓમ્ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટનાં પ્રકાશન

૧/અ, પલિયડનગર સોસાયટી, સેન્ટ ઝેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ, નારણપુરા,

અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૩. ગુજરાત (INDIA) ફોન : ૪૯૫૧૯૫

ગુજરાતી:-

૧.	ગુરુમહિમા (યોગરહસ્યોથી ભરપૂર) (બીજી આવૃત્તિ) -----	૫૫-૦૦
૨.	મુક્તા (પાર્તજલ યોગદર્શન-સમાધિપાઠ) (બીજી આવૃત્તિ) -----	૩૮-૦૦
૩.	શાંતા (પાર્તજલ યોગદર્શન-સાધનપાઠ) -----	૨૨-૦૦
૪.	મારા ગુરુદેવ (જીવન અને સાધનાની અનુભૂતિ) (બીજી આવૃત્તિ) -----	૧૬-૦૦
૫.	ઈશ્વરની ઓળખ (ઈશ્વર કોને કહી શકાય?) (ઓમ્ વિષેની સંપૂર્ણ માહિતી) (ત્રીજી આવૃત્તિ) -----	૯-૦૦
★ ૬.	મૈત્રી (વિશ્વશાંતિનું યોગરહસ્ય) -----	-----
૭.	પૂજ્યશ્રીમાં ઈશ્વર-દર્શન (દક્ષિણ ભારત અને અમેરિકાનો (૧૯૮૧) યાત્રા-પ્રવાસ) -----	૪-૦૦
૮.	સત્સંગ-પરાગ -----	૨-૦૦
૯.	ભિર્જર ઝરુ કો ગેબથી (વિશ્વઅશાંતિના અતિ ગુપ્ત કારણોની મૌલિક રજૂઆત) -----	૫-૦૦
૧૦.	ગુરુપૂર્ણિમા -----	૩-૫૦
★ ૧૧.	ઓમ્-પરિવાર -----	૧-૦૦
★ ૧૨.	ધ્યાન શા માટે ? -----	૩-૦૦
૧૩.	સ્વાધ્યાય (ત્રીજી આવૃત્તિ) -----	૧૦-૦૦
૧૪.	મારે સમાજને બેઠો કરવો છે (બીજી આવૃત્તિ) -----	૯-૦૦
૧૫.	પ્રેરણાસિંધુ (બીજી આવૃત્તિ) -----	૨૦-૦૦
૧૬.	પ્રેરણાપીઠુષ (શ્રી ગુરુપ્રેમભિક્ષુજીના પ્રેરણાદાયી પત્રો) -----	૮-૦૦
૧૭.	કડવું અમૃત (બીજી આવૃત્તિ) -----	૧૦-૦૦
૧૮.	શાંતિપ્રાપ્તિ માટેના અજાણ્યા રહસ્યોનું ઉદ્ઘાટન -----	૫-૦૦
૧૯.	ક્રાંતિકારી ગરબાનું કાર્ડ -----	૩-૦૦
૨૦.	ઓમ્નારાયણના ચિત્રો (મોટા) -----	૫-૦૦
૨૧.	ઓમ્નારાયણના ચિત્રો (નાના) -----	૩-૦૦
૨૨.	પૂ. યોગભિક્ષુજી+પ્રણવપટ્ટનો ફોટો -----	૫-૦૦
૨૩.	પ્રણવપટ્ટનો ફોટો -----	૩-૦૦
	રુતમ્ભરા (ત્રિમાસિક) વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૫-૦૦	આજીવન (ભારત) રૂ. ૨૫૦-૦૦

હિન્દી :-

૧.	ભિર્જર ઝરુ કો ગેબસે (વિશ્વઅશાંતિના અતિ ગુપ્ત કારણોની મૌલિક રજૂઆત) -----	૧૦-૦૦
૨.	ઈશ્વરની પદધ્યાન (ઓમ્ વિષેની વિસ્તૃત માહિતી-પાર્તજલ યોગદર્શન-સમાધિપાઠના સૂત્ર ૨૪ થી ૨૯) -----	૧૧-૦૦
૩.	કાંત-ચિંતન (પૂ. યોગભિક્ષુજી અને ઓ.પ્રે. પ. ટ્રસ્ટનો પરિચય) -----	૧૭-૦૦
૪.	મુક્તા (પાર્તજલ યોગદર્શન-સમાધિપાઠ) -----	૫૫-૦૦

ENGLISH:-

1.	Maitri (The Yoga-secret of Universal Peace) -----	2-50
2.	Streaming from The Invisible (The subtlest causes of world unrest) -----	7-00
3.	Easiest Is Realization (Articles) -----	5-00
4.	Why Meditation ? -----	3-00
5.	Yogabhikshu - An Introduction -----	5-00
6.	I wish To Awaken The Society -----	10-00

ઓફિસો કેસેટ

૧.	સંગીતમય ગાયત્રીમંત્ર -----	૩૫-૦૦	૪.	સ્વાધ્યાય -----	૩૫-૦૦
૨.	પૂ. યોગભિક્ષુજીના પ્રવચનો -----	૩૦-૦૦	૫.	ભજનો -----	૩૫-૦૦
૩.	ક્રાંતિકારી ગરબા -----	૩૦-૦૦			

★ હાજરે સ્ટોકમાં નથી

ઋતમ્બરા

(ઋતમ્બરા એટલે અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું)

(બહુજનહિતાય - બહુજનસુખાય)

ઓક્ટોબર - નવેમ્બર - ડીસેમ્બર (ત્રિમાસિક)

VOL - V (95-96)

ISSUE - II

માનદ્ વંત્રી - ભૈષધ વ્યાજ્ઞ

શાંતા

(પાતંજલ યોગદર્શન - સાધનપાઠ)

-યોગભિક્ષુ

પાતંજલ યોગદર્શનના સાધનપાઠમાં અષ્ટાંગયોગની વાત ચાલી રહી છે. અષ્ટાંગયોગનાં આઠ અંગો છે - યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, મારાજા, ધ્યાન અને સમાધિ. યમ પ્રથમ અંગ છે, જેનાં પાંચ ઉપાંગ છે - અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય (અચોર્ય), બ્રહ્મચર્ય અને અપરિચ્છદ (અસંચ્છદ). આ પાંચ ઉપાંગો જાતિ, દેશ, કાળ અને સમયથી મર્યાદિત ન કરી શકાય તેવાં છે. તે સમસ્ત ભૂમંડળ ઉપરનાં મહાવ્રતો છે. અષ્ટાંગયોગનું બીજું અંગ છે નિયમ, જેનાં પાંચ ઉપાંગો છે - શ્લોક, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને ઈશ્વરપ્રતિબદ્ધાન-ઈશ્વરશરણાગતિ.

હિંસા, અસત્ય, ચોરી, અબ્રહ્મચર્ય અને સંચ્છદના ચારો આવે ત્યારે અહિંસા, સત્ય, અચોર્ય, બ્રહ્મચર્ય અને અસંચ્છદ દ્વારા પ્રાપ્ત થતા કલ્યાણના વિચાર કરવા. અહિંસાદિના પાલનથી મળતાં સુખ અને તેના વિરુદ્ધાચરણથી મળતાં દુઃખના વિચારો કરવાથી મીંમે મીંમે વિરુદ્ધ વિચારો શિથિલ થઈને નાશ પામી જાય છે. હિંસાદિ વિરુદ્ધ વિચારોનું આચરણ સ્વયં કર્યું હશે, કે બીજા દ્વારા કરાવ્યું હશે, કે તેને અનુમોદન આપ્યું હશે; કે લોભ, ક્રોધ અને મોહના કારણે કર્યું હશે; કે મૂઢુ, મધ્ય અને અતિ વેગથી થયું હશે તો પાતંજલ યોગ અને અજ્ઞાનરૂપ અનંત ઈશ્વરને આપવાવાળું છે; માટે સદા અનાચરણીય છે તેમ

સમજવું. તે 'પ્રતિપક્ષની ભાવના' કરવા બરાબર છે.

અહિંસાની પ્રતિષ્ઠા-સ્થાપના-સિદ્ધિ જે યોગીમાં થાય છે તેમની હાજરીમાં, પરસ્પર વેરભાવ રાખવાવાળા જીવોમાં વેરભાવ રહેતો નથી. સત્યના પરિપૂર્ણ પાલનથી યોગીમાં એવી ક્ષમતા પ્રગટે છે કે જે કાંઈ થવાનું હોય તેવાં જ વાણી-વિચાર તેનામાં સ્ફુરે છે અને તેથી તે સાચાં પડે છે. જે યોગીમાં અચોર્યની પૂર્ણ પ્રતિષ્ઠા થાય છે તેમના ચરણોમાં જગતનું ધાણું બધું એશ્વર્ય આવી પડે છે. જે યોગી બ્રહ્મચર્ય સિદ્ધ કરે છે તેને વીર્યનો લાભ થાય છે. દીર્ઘકાળ સુધી ઉત્સાહ ટકાવી રાખવા માટે તથા અતીન્દ્રિય વિષયોને ચ્છેદન કરી શકવા માટે જેટલી યોગ્યતાની જરૂરત હોય છે તેટલી યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરવા માટે શરીરમાં યથાયોગ્ય માત્રામાં નિર્વિકારી વીર્યના જથ્થાની અત્યંત આવશ્યકતા હોય છે. કોઈપણ વસ્તુને પ્રાપ્ત કરીને તેનો સંચ્છદ કરવામાં અને તેને સારી રીતે સાચવી રાખવામાં ધાણી બધી શક્તિઓ ખર્ચાઈ જાય છે. અપરિચ્છદની સ્થિરતા થવાથી અર્થાત્ અસંચ્છદવૃત્તિનો આશરો લેવાથી તે શક્તિઓ બચી જવાથી તેના દ્વારા ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન જન્મોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે.

પાંચ યમાંગોની પ્રતિષ્ઠા થવાથી થું પ્રાપ્ત થાય છે તે વાત સમજવા. હવે પછીનાં સૂત્રોમાં 'નિયમ'નાં પાંચ ઉપાંગોના પાલનથી થેની પ્રાપ્તિ થાય છે તે કહે છે.

શીયાત્ સ્વાંગબુગુપ્સા પરિરસંસર્ગઃ ॥૪૦॥

ભાવાર્થ : શીયાના પાલનથી પોતાનાં અને બીજાનાં અંગોમાં બુગુપ્સા પેદા થાય છે.

વિસ્તાર : આંતર શીયા અને બાહ્ય શીયાના પરિપૂર્ણ પાલનથી એવી પવિત્રતા પ્રગટે છે અને તેથી શરીર શેનું બનેલું છે અને શરીરમાં શું શું ભરેલું છે તેનો ખ્યાલ આવી જવાથી પોતાનાં અંગોમાં બુગુપ્સા એટલે કે ઉદાસીનતા અર્થાત્ રાગરહિતપાણું આવી જાય છે. જે પોતાનાં જ અંગોમાં આવી ઉદાસીનતા આવી જાય તો પછી બીજાનાં અંગો તો પ્રીતિયાત્ર ભાગે જ ક્યાંથી ? બીજાં શ્રી કે પુરુષનો સંસર્ગ ગમે જ ક્યાંથી ? આ પ્રમાણે શીયાના પાલનથી 'સ્વ'નાં તથા 'પર'નાં શરીરોમાં રાગરહિતપાણું આવી જાય છે. અસ્તુ.

દરેક આચરણ વિવેકબુદ્ધિથી અને તત્ત્વજ્ઞાનપૂર્વક આચરવામાં આવે તો જ તેમાંથી લાભ અને સુખશાંતિ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે; જડપણે આચરેલ ક્રિયા નિરર્થક એક બોલ બની રહે છે. બહિર્શીચનું આચરણ સમજપૂર્વક આચરવું ઘટે, તેને જરા સારી રીતે સમજીએ.

જાલરૂં ગયા પછી હાથપગ પાંચ-સાત વખત ધોવાનો અને સ્નાન કરવાનો તથા તે વખતે પહેરેલાં કપડાં ધોઈ નાખવાનો ઘણાં કુટુંબોમાં રિવાજ છે, અને તેનું અતિ ચુસ્તપણે પાલન થતું હોય છે. તે રિવાજ શુદ્ધતાની દૃષ્ટિએ ખૂબ સારો છે. પરંતુ તેનો મૂળ આશય ન સમજવાથી તે રિવાજ ખૂબ અગવડરૂપ અને ત્રાસદાયક પણ નીવડી શકે છે.

બોજન પન્થા પછી જે કચરો મળરૂપે તૈયાર થાય છે તેને સમયે સમયે બહાર ફેંકી દઈએ છીએ. તે મળને ખૂબ અશુદ્ધ માનવામાં આવે છે. જાલરૂં જતી વખતે શરીરને તથા કપડાંને તેની ઝંટી હવા પણ લાગી જવાથી જાલરૂં ગયા પછી સ્નાન કરવાનો તથા કપડાં ધોઈ નાખવાનો રિવાજ છે. જે તેની હવા લાગવા માત્રથી પણ જે શરીર અશુદ્ધ થતું હોય તો, જે તે મળ શરીરમાં જ રહી જાય તો શરીર કેટલું બધું અશુદ્ધ-ગંદું રહે ! મળને શરીરમાં તો રહેવા જ ન દેવાય. સમયે સમયે તેનો નિકાલ થઈ જ જવો જોઈએ. પણ જે આ વાતની ખબર ન હોય તો નિયમના જડ આચરણના કારણે મળ શરીરમાં જ રહીને શરીરને ખૂબ અશુદ્ધ અને રોગી બનાવી દે છે. આવું અનેક પરિસ્થિતિમાં બનતું હોય છે. તેમાંથી એક પરિસ્થિતિને દર્શાવેલી

સમજીએ.

આવા ચુસ્ત નિયમવાળી એક વ્યક્તિને પ્રસંગવશ ગામરે જવાનું થયું. તે ગામમાં પાણીની ખૂબ તંગી. સવારમાં વહેલા ઊઠીને આખું કુટુંબ પરિશ્રમ કરે ત્યારે આખો દિવસ ચાલે તેટલું પાણી માંડ મેળવે. આ ભાઈ જાલરૂં ગયા પછી સ્નાન કરવાના ચુસ્ત નિયમવાળા. પોતાના ઘર કરતાં અહીંની દિનચર્યામાં ફરક પડવાથી તેમને એકને બદલે રોજ બે વખત જાલરૂં જવાની હાલત થાય પણ પાણીની હાડમારીના કારણે જાલરૂં ગયા પછી સ્નાન નહીં કરી શકાય એ બીકે તેઓ બીજી વખત જાલરૂં જાય જ નહીં. તેથી મળ શરીરમાં જ રહી જવાથી તેઓ ભયંકર બીમાર થઈ ગયા અને ઘણી સારવાર પછી માંડ બચ્યા.

આ બધું નિયમના જડ પાલનના કારણે થયું. તેઓને નિયમપાલન શા માટે તેની સાચી સમજણ હોત તો તેઓ જાલરૂં ગયા પછી સ્નાન કરવાથી મળતી ગોળ બહિર્શુદ્ધિને જતી કરીને મળ ત્યાગવાથી મળતી મુખ્ય આંતરશુદ્ધિને પ્રાપ્ત કરીને નિરોગ રહેત.

**સત્ત્વશુદ્ધિસીમનસ્મૈકાગ્રયઈન્દ્રિયજ્ઞયાત્મ-
દર્શનયોગ્યત્વાનિ ચ ॥૪૧॥**

ભાવાર્થ : સત્ત્વગુણની શુદ્ધિ, સીમ્પતા, એકાગ્રતા, ઈન્દ્રિયજ્ઞ અને આત્મદર્શનની યોગ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે.

વિસ્તાર : હવે શીચનું બીજું ફળ પણ કહે છે. આંતરિક શીયાના દૃઢ પાલનથી રજેગુણ અને તમોગુણ દબાઈને સત્ત્વગુણની અધિકતા થાય છે. સ્વભાવમાં સીમ્પતા આવે છે. ઈન્દ્રિયો ઉપર કાબૂ પ્રાપ્ત થવાથી એકાગ્ર થવામાં સફળ થવાય છે અને જ્ઞેમ જ્ઞેમ એકાગ્રતામાં આગળ વધતા જવાય છે તેમ તેમ આત્મદર્શનની યોગ્યતા પણ વધતી જાય છે. સારાંશ એ બહિર્મુખતામાંથી અંતર્મુખતા તરફ વધુ ને વધુ અગ્રેસર થવાય છે.

સંતોષાદનુત્તમઃ સુખલાભઃ ॥૪૨॥

ભાવાર્થ : સંતોષથી અનુત્તમ સુખનો લાભ પ્રાપ્ત થાય છે.

વિસ્તાર : અનુત્તમ સુખ એટલે જ્ઞેનાથી વધુ ઉત્તમ સુખ હોઈ ના શકે તેવું સુખ. સંતોષી મનુષ્ય ઉત્તમોત્તમ સુખને સહેજમાં પ્રાપ્ત કરી લે છે. સંતોષથી પ્રાપ્ત થતા સુખને કોઈ

સારી નથી શકતું. તે બીજાને આપવાથી ઘટી નથી જતું. તેના માટે બહારનાં કોઈ સ્થૂળ સાધનો કે સામગ્રીની જરૂરત નથી રહેતી. સંતોષથી પ્રાપ્ત થતું સુખ સહજ, અલૌકિક અને દિવ્ય છે તેથી તેને અનુત્તમ સુખ કહ્યું છે.

કાર્યેન્દ્રિયસિદ્ધિરશુદ્ધિક્ષયાત્તપસઃ ॥૪૩॥

ભાવાર્થ : તપથી અશુદ્ધિનો ક્ષય થઈને કાયા અને ઈન્દ્રિયોની સિદ્ધિ થાય છે.

વિસ્તાર : જેમ ધાતુને તપાવવાથી તેના મળો નાશ પામીને તે શુદ્ધ થાય છે તેમ તપથી તનના અને મનના દોષો નાશ પામે છે. તન-મનના દોષો નાશ પામવાથી કાયા કંચનવર્ણી થઈ જાય છે. તન-મનની અશુદ્ધિ સંપૂર્ણ નાશ પામવાથી શરીર અને ઈન્દ્રિયો એટલાં તો આરોગ્યપ્રદ અને શક્તિસંપન્ન થઈ જાય છે કે તેની તુલના વજ્ર સાથે કરી શકાય.

સ્વાધ્યાયાદિષ્ટદેવતાસંપ્રયોગઃ ॥૪૪॥

ભાવાર્થ : સ્વાધ્યાયથી ઈષ્ટદેવતાનો સાક્ષાત્કાર થાય છે.

વિસ્તાર : સ્વાધ્યાય અનેક રીતે થઈ શકે છે. ઓમનો, સોહમનો કે ગુરુઉપદિષ્ટ મંત્રનો તન્મય થઈને જાપ કરવો તેને પણ સ્વાધ્યાય કહેવાય છે. તન્મય-તદ્રૂપ થઈને મંત્રજાપ કરતા હોઈએ ત્યારે કોઈ કોઈ વખત એવો આવી જાય છે કે, જે ઈષ્ટ આકૃતિની ધારણા ચાલતી હોય, તદ્રૂપતાના કારણે તે દશ્યમાન થઈ જાય છે. દઢતાપૂર્વક યોગાભ્યાસ કરવા લાગીએ છીએ ત્યારે આવાં દિવ્ય દશ્યો અને અલૌકિક આકૃતિઓનું દેખાવાનું શરૂ થઈ જાય છે. ક્યારેક ધ્યાનાવસ્થામાં, તો ક્યારેક તંદ્રાવસ્થામાં, તો ક્યારેક સ્વપ્નાવસ્થામાં એવાં ચિત્રવિચિત્ર અને ભેગસેળિયાં દશ્યો દેખાય છે કે કાંઈ સમજાણ ન પડે કે કાંઈ ગેંચ ન વર્ઈ શકાય. જે કોઈ કુતૂહલપ્રિય સાધક આવાં દશ્યોને જોવાનો અને સમજવાનો મોહ રાખ્યા કરે તો છેવટે ઘાકી, નિરાશ થઈ અને સાધના પડતી મૂકી દે છે. જે કાંઈ ધાય તે થવા દેવું જોઈએ. દશ્યો દશ્યોનું કામ કરે, આપણે આપણું કામ કરીએ.

સ્વાધ્યાયનો સાચો અર્થ 'સ્વ'નો અધ્યાય કરવો, 'સ્વ'માં સ્થિર થવું. જે કાંઈ 'પર' છે તેમાંથી બહાર નીકળી જવું. સ્વાધ્યાય વખતે 'સ્વ'માં એટલા તદ્રૂપ-તસ્વીન થઈ જઈએ કે 'સ્વ' સિવાય બીજા શેનુંય અસ્તિત્વ જ ન રહે, ભાન

જ ન રહે. આનું નામ જ સાચો સ્વાધ્યાય. કોઈ દશ્યો દેખાવાં, કે ઈષ્ટદેવતાનો સાક્ષાત્કાર થવો, સંબંધ થવો વગેરે ઉત્સાહ વધારવા માટે સહુ છે.

સ્વાધ્યાયથી ઈષ્ટદેવતાનાં દર્શન થાય છે. દેવોમાં વધુમાં વધુ ઈષ્ટ કોણ છે? આત્મદેવ વધુમાં વધુ ઈષ્ટ છે. તેથી સ્વાધ્યાય દ્વારા આત્મદેવનાં દર્શન થવાં જોઈએ. આત્મોની અનુભૂતિ જે કરાવે તેનું નામ સ્વાધ્યાય. સ્વાધ્યાય દ્વારા આત્મદર્શનની જ ભાવના રાખવી જોઈએ. એથી ઓછું કાંઈ ના ખયે, નહીં તો કાંચનના બદલે કાચ લીધા જેવું થશે.

સમાધિસિદ્ધિરીશ્વરપ્રણિધાનાત્ ॥૪૫॥

ભાવાર્થ : ઈશ્વરપ્રણિધાનથી સમાધિની સિદ્ધિ થાય છે.

વિસ્તાર : ઈશ્વરનું સંપૂર્ણ શરણ લઈને હૃવવાથી નિષ્કામ કર્મમાં સફળતા મળે છે. જ્યારે સંપૂર્ણ નિષ્કામ થઈ જઈએ છીએ ત્યારે જ ત્યાગ-ભાવનાનો ઉદય થાય છે. અને ત્યાગભાવનાના ઉદય દ્વારા એકાગ્રતાનો ઉદય થાય છે. અને એકાગ્રતા દ્વારા સમાધિની અનુભૂતિ થાય છે.

ઈશ્વરશરણાગતિથી સમાધિ સિદ્ધિ થાય છે કે સમાધિથી ઈશ્વરશરણાગતિની યોગ્યતા આવે છે એ વાત સમજવા જેવી છે. બંને પરસ્પર પુષ્ટિકર્તા છે. સમાધાન (સમાધિ) પામેલું ચિત્ત જ ઈશ્વરશરણ સ્વીકારી શકે છે. અને ઈશ્વરશરણ થયેલ ચિત્તમાં જ સમાધિ પ્રગટે છે. જ્યાં સુધી 'તારું-મારું'નું મિથ્યાપણું અને 'નિન્યાનિત્ય વિવેક'ની પ્રાપ્તિ નથી થઈ ત્યાં સુધી હર્ષ-શોકના ઝપાટાઓથી મન ડામાડોળ થતું રહેવાનું. આવી ચંચળ સ્થિતિમાં 'જે ધાય તે સારા માટે' એવું તો લાગે જ ક્યાંથી? અને જ્યાં સુધી એવું ન લાગે ત્યાં સુધી મન અસમાધાનયુક્ત રહેવાનું અને એથી તેમાં સતત 'હું, હું' રહેવાનું અને તેથી ઈશ્વરશરણું દૂર રહેવાનું. ચાહે સમાધાન (સમાધિ) કે ચાહે ઈશ્વરશરણાગતિ; બેમાંથી એક પણ અતિ અલ્પ પ્રમાણમાં પણ જે હશે તો પરસ્પરને પુષ્ટિ આપવાનું એક ચક્રર ચાલવાનું. માટે પ્રથમ તો સમાધાનનું કે શરણાગતિનું એકાદ બિંદુ ગુરુ-સંતો પાસેથી પ્રાપ્ત કરી લેવું. પછી બિંદુમાંથી સિંધુ તો આપોઆપ થઈ જશે. અસ્તુ.

તો, અહીં પાતંજલ યોગદર્શનકથિત અષ્ટાંગયોગના બીજા અંગ 'નિયમ'ને સમજતા. 'નિયમ'નાં પાંચ ઉપાંગો -

શીથ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય અને ઈશ્વરપ્રતિધાન- અને તેના પાલનથી પ્રાપ્ત થતી સિદ્ધિઓ વિષે પણ સમજાવા. અષ્ટાંગયોગનું ત્રીજું અંગ 'આસન' છે. તેના વિષે સમજતાં પહેલાં 'યમ' અને 'નિયમ' નામનાં પ્રથમ બે અંગ અને તેનાં

પાંચ પાંચ ઉપાંગોને વધુમાં વધુ સમજાવે; સમજાવે આવરવાનો પ્રયત્ન કરીએ અને પરિપૂર્ણ આચરાણ કરીને સિદ્ધિને પામીએ.

(ક્રમશઃ)

("શાંતા" પુસ્તકમાંથી સાબર)

શિવામ્બુ અને શિવામ્બુકલ્પ-

એક દષ્ટિપાત

-યોગભિક્ષુ

સુખ અને દુઃખ, પાપ અને પુણ્ય, કડવું અને મીઠું, ગરમ અને ઠંડું, અજવાળું અને અંધારું વગેરે જોડકાંઓ છે. જે એક છે તો બીજું પણ છે જ. જગતમાં જે મારનાર તત્ત્વ છે તો અમર કરનાર તત્ત્વ પણ હોઈ જ શકે.

પિંડ, બ્રહ્માંડનું લઘુ સ્વરૂપ છે અને બ્રહ્માંડ પિંડનું વિરાટ સ્વરૂપ છે તેથી પિંડ સો બ્રહ્મડિ અને બ્રહ્મડિ સો પિંડિ. જે ઝેર અને અમૃત બ્રહ્માંડમાં હોય તો પિંડમાં પણ હોઈ જ શકે. પિંડનું (શરીરનું) અમૃત આપણને પ્રાપ્ત થતું નથી કે થયું નથી તે વાત જુદી છે પણ તે જરૂર હોઈ શકે. મનુષ્યના બનાવેલા મશીનમાં પણ તે જ્યારે ખોટકાય છે ત્યારે તેને સારું કરવાની તેમાં જોગવાઈ હોય છે, તો કુદરતની સર્વોત્તમ કળારૂપી મનુષ્યશરીરમાં પુનર્નવા થવાની જોગવાઈ કુદરતે કેમ ન રાખી હોય ? જીવતા શરીરને મારી નાખે એવું ઘણું બધું જગતમાં છે, તો મરેલા શરીરને જીવતું કરે એવું પણ ઘણું બધું જગતમાં હોવું જોઈએ. તે આપણા હાથમાં નથી આવ્યું તેથી કેમ કહી શકીએ કે તે નથી ? વિજ્ઞાનીઓના વિજ્ઞાનની સાર્થકતા ત્યારે જ થઈ કહેવાય કે જ્યારે તેઓ પિંડમાં રહેલા અમૃતને સર્વજનસુલભ કરી શકે. શરીરરચ અમૃતને જ શોધી શકે તે જ સાચો શોધક. અસ્તુ.

યોગશાસ્ત્રમાં સહજોલી, અમરોલી, વજ્રોલી મુદ્રાઓના નામથી, આરોગ્યની દીર્ઘ જાળવાણી માટે અને તેની પુનઃ પ્રાપ્તિ માટેનું જે કાંઈ કહેવામાં આવ્યું છે તેમાં સ્વમૂત્ર અને સ્વવીર્યને પણ સાંકળી લેવામાં આવ્યાં છે. પરંતુ આવું બધું અતિ જૂઠું આચરાણ, જૂઠું ક્રિયા-પ્રક્રિયાઓ અજમાવવાનું યોગીઓ અને યોગશાપકો માટે કહેવાયેલું છે, સર્વ-સામાન્ય

જનસમુદાય માટે નથી કહ્યું. શિવામ્બુકલ્પમાં પણ શિવામ્બુનું પાન કરવાનું યોગીઓ અને મહાયોગીઓ માટે કહેવાયેલું છે તે પણ યોગની સિદ્ધિ અર્થે.

કોઈપણ નિયમના પાલન વિના, કોઈપણ પ્રકારના રોગ ઉપર અને સામાન્ય લોકસમુદાય માટે હાલમાં જે સ્વમૂત્રપાનનો અતિ આશ્ચર્યપૂર્વકનો પ્રચાર થઈ રહ્યો છે તે જાણતમાં કાંઈક ઊંડાણથી વિચાર કરવા જોવું લાગે છે. તે માટે અહીં એક નમ્ર અને ઉપયોગી પ્રયત્ન કરી જોઈએ.

સ્વમૂત્રપાન જાણતની ઘૂણાને બાદ કરીએ તોય વધુ વિચારના અંતે એમ લાગે જ છે કે શરીરે જ જે મૂત્રરૂપી પ્રવાહીને સંઘર્યું નહીં, કચરા તરીકે, મળ તરીકે, વિજાતીય દ્રવ્ય તરીકે બહાર ફેંકી દીધું તેને શરીરમાં પાછું નાખવાથી શું ફાયદો? કદાચ તેના જવાબમાં એમ કહીએ કે તેમાં અમુક તત્ત્વો તો શરીરને ખૂબ ઉપયોગી છે માટે. પરંતુ ઘોડાં ઉપયોગીને પ્રાપ્ત કરવા માટે ઘણાં બિનઉપયોગી તત્ત્વોને પણ શરીરમાં શા માટે પાંચાવવાં ? જેમાં બધું જ ઉપયોગી અને સ્વાસ્થ્યવર્ધક હોય તેવું પસંદ કેમ ન કરવું ? પણ જે પોતાનો કક્કો જ સાચો છે તે સાબિત કરવા માટે પોતાના તન-મન-ગન, બળ-બુદ્ધિ-લાગવજ લગાડી દેવાં હોય, તો તેમાં સી સ્વતંત્ર છે.

વળી આમાં એક ભય પણ ખરો. જે સ્વમૂત્રપાન ચિકિત્સા અતિ પ્રચારમાં આવી જાય તો એક વખત એવો આવવાની સંભાવના પણ ખરી કે 'સ્વમૂત્રપાન' પછી 'પરમૂત્રપાન' અને પછી 'અમુકમૂત્રપાન'-વિશિષ્ટમૂત્રપાનનો એક વધે અને તેથી 'વિશિષ્ટમૂત્ર' મોંઘું, અઘરું, કાળાબજારિયું અને લાગવગિયું થઈ જાય અને તેથી તે પ્રાપ્ત ન કરી શકનાર

કોઈનું મન એટલી હદે દુભાય કે તેથી વિશિષ્ટમૂત્ર-વ્યક્તિઓને પતાવી દેવાના પ્રસંગો પણ બને અને તેથી જે ચિકિત્સા આરોગ્યના સરળ, સહજ અને સસ્તાપણા માટે લાવવાનો પ્રયત્ન થઈ રહ્યો છે તે વ્યર્થ જ જાય ને ! જેમ અત્યારે એલોપથી કરતાં નેચરોપથી મોંઘી અને કષ્ટે પ્રાપ્ત થનારી થઈ ગઈ છે તેમ, જે કે અત્યારે આવું બધું કહેવાનું કસમયનું લાગશે પરંતુ આવું બધું બનતું જ હોય છે.

સ્વમૂત્ર બાબત વિચાર કરતાં એક બીજો પણ વિચાર આવે છે કે જે 'સ્વમૂત્ર' આવું ચમત્કારી હોય તો 'સ્વમળ' પણ અતિ લાભદાયક કેમ ન હોય ? મળ તો ખૂબ પોષણયુક્ત ખોરાકનો હોય છે. વળી જેઓ કાલુ-બદામ-પિસ્તાં, સાવમમિસરી, કસ્તૂરી, શિલાબિત વગેરે આરોગતા હોય તેમના બીજી અલોકિકતા અને દિવ્યતા બાબત તો શંકા લાવવાની જ શાની હોય ? અને તો તો અપચાના રોગવાળાનો મળ મહા મૂલ્યવાન જ ગણાય ને ? અને જેઓ બેત્રાણ દિવસે એક વખત જ જલદુઃખતા હોય તેમનો મળ તો હીરામાણેકની તોલે જ તોલાય ને ? અને તો આવા માણસને તિથેરીમાં જ રાખવા પડે ને ? જે સ્વમૂત્રપાન અને સ્વમળભક્ષણ 'લાખ દુઃખો કી એક દવા' જેવાં સાબિત થાય તો સ્વકફ અને સ્વશ્લેષ્મ વગેરે પણ કેમ નહીં ? પછી સ્વમૂત્રમળની હિમાયત કરનારાથી સ્વકફ-સ્વશ્લેષ્મનો વિરોધ કેવી રીતે કરાશે ? અને જે વિરોધ નહીં કરાય તો પછી અધોરંધના અધોરીઓ તરફ ધ્યાણ શા માટે ? કોઈ તેમને આ ચિકિત્સાના આદ્યગુરુ સમજીને તેમનાં સંસ્કાર-સન્માન, પુજન-અર્ચન વગેરે કરે તો આ ચિકિત્સામાં માનનારા સૌએ તેમને સાચા આપવો કે નહીં ? જવાબમાં કહીએ કે ના. કારણકે અધોરીઓમાં બીજું ધ્યાનું બધું ધ્યાનોત્પાદક હોય છે.

તે બધું ધ્યાનોત્પાદક પણ ખૂબ લાભદાતા હશે તેની હજુ આપણને ખબર નહીં પડી હોય તો ? આમ આમાંથી જે પ્રશ્નોની પરંપરા સર્જાય છે તેનું સમાધાન કેવી રીતે કરવું તે પણ મોટો પ્રશ્ન છે.

સ્વનું અને પરનું રક્ત, રજ, વીર્ય પણ આ જ ચરણમાં વિચારણીય થઈ પડે તેમ છે. તરુણીની ડોકની નસ ઉપર મોઢું મૂકીને તેનું સીધું લોહી ચૂસીને તેને નિર્જલ બનાવી દેનારી ભૂતડાંઓ અને ખવીસોની વાંચેલી વાતો આ પ્રકારણથી તાદર્ય થઈ આવે છે. હાલમાં તો બ્લડબેન્ડો અને લોહીનાં

વેચાણો ચાલી જ રહ્યાં છે. હવે તે અતિપાણાની કઈ કક્ષાએ જઈને અટકશે તે રામ જાણે. વળી આ બાબતમાં એક એવો પણ વિચાર આવવો અસ્વભાવિક ન ગણાય કે -

મૂત્ર જે આટલું બધું રોગહર મનાતું હોય તો તે શરીરનાં જે અંગો(મૂત્રપિંડો, મૂત્રાશય વગેરે)માં સતત ભરેલું રહે છે તે અંગો બીમાર કેમ થતાં હશે ? કદાચ કોઈ તેનો આવો જવાબ આપે કે "અમૂતને જે પીવે તે અમર થાય, કાંઈ જે ખાવામાં અમૂત ભર્યું હોય તે ખાવો અમર ન થાય." પણ આમાં તો આવું કાંઈ ક્યાં છે ? ખાલો તો નિર્જલ છે અને મૂત્રપિંડ-મૂત્રાશય વગેરે સજીવ છે, શરીરનાં અંગો જ છે. જે મૂત્ર, શરીરની બહાર નીકળી ગયા પછી પીવાથી તે અંગો પર અસર કરે તો પ્રથમ જ કેમ ન કરે ? (શિવામ્બુના કેટલાક સમર્થકોનું એમ કહેવું છે કે મૂત્રપિંડ-મૂત્રાશયમાં ભરેલું મૂત્ર એસિડિક હોય છે. તે ત્યારે શરીરની બહાર નીકળી હવાના સંપર્કમાં આવે છે ત્યારે આલ્કલિન બને છે. આ વાતનો છેદ તો વૈજ્ઞાનિક રીતે જ ઊડી જાય છે. સૌ જાણે છે કે પેથોલોજિકલ લેબોરેટરીમાં પરીક્ષણ માટે આપેલું મૂત્ર, હવાના સંપર્કમાં લાંબો સમય રહેવા છતાં પૃથક્કરણ સમયે એસિડિક જ હોય છે; સમયાંતરે કરેલ મૂત્રના પરીક્ષણમાં એસિડિકપણું ઘટતું નથી કે આલ્કલીપણું આવતું નથી. વળી તાર્કિક રીતે વિચારતાં પણ એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે મૂત્રમાં જે પ્રકારના એસિડો રહેલા છે તે જ પ્રકારના એસિડો હવાના સંપર્કમાં આવતાં આલ્કલ બનતા નથી તો એસિડિક મૂત્ર હવાના સંપર્કમાં આવતાં આલ્કલ ક્યાંથી બની શકે.-સંપાદક) મનુષ્યને આવા તર્કવિતર્કો થવા અસ્વભાવિક ન કહેવાય, તેનો કોઈ અંત નથી. અસ્તુ.

વીર્યના વિલાસી અને નિર્લજ્જ પ્રયોગીનો ધાણ કોઈ પાર રહ્યો નથી. વર્તમાન વિજ્ઞાનના ઝાંડપણે નૈતિક બાબતોને પણ અદ્યૂતી રહેવા દીધી નથી. તરુણોને યેનકેન પ્રકારેણ સર્કંજમાં સપડાવીને તેમના વીર્યનું સીધું જ પાન કરી જનારાઓની પણ બેઈમાન વાતો સાંભળવા મળે છે. એમ કરનારા એ રીતે કાપાકલ્પ કરવા માગતા હોય છે. આ રીતે કાપાકલ્પ થતો હશે કે કેમ તે તો ભગવાન જ જાણે. યોગશાસ્ત્રમાં વજ્રેલી મુદ્રાથી રજ-વીર્યને બિંગ દ્વારા ખેંચીને મસ્તકમાં ચડાવીને કાયમ યુવાન રહેવાની વાતો નિરૂપાયેલી છે. કોઈ

ઉસ્તાદો તો કેવળ માસિકસાવ ભેંચીને સિદ્ધ બની શકાય છે તેવું કહેતા હોય છે! આ ક્રમ ઘણો બંબાવી શકાય તેવો છે, પણ હજારો વર્ષ પહેલાં યોગશાસ્ત્રમાં નિરૂપાયેલી આવી વિચિત્ર અને જુજુષ્સાપેરક વ્રાતાનો તાત્વિક અર્થ શું થતો હશે તે અત્યારે કોણ કહી શકે ?

સ્વમૂત્રપાનના એક સ્વીકાર સાથે બીજાં ઘણાં બધાંનું પાન કરવાના સ્વીકારના સિકારમાં સપડાવાની મજબૂરી આવી પડે છે. પર્વતની તળેટીના પગથિયે પગ મૂક્યો કે એ પગથિયાં ઠેક ટોચ સુધી લઈ જાય છે, તળેટીમાંથી ઠેક શિખરે પહોંચાડે છે અને ટોચ પરથી એક પગથિયું નીચે ઊતર્યા કે એ જ ક્રમે પાછા તળેટીમાં ફેંકાઈને ધૂળ ચાટતા થઈ જવાય છે. જેને આપણે સામાન્યક માનતા હોઈએ તેનો પ્રચાર કરવા જતાં, જેને આપણે નુકસાનકારક, કે બિનઉપયોગી માનતા હોઈએ તેને માટે પણ 'હા એ હા' કરવા માટે મજબૂર થવું પડતું હોય છે. 'તેમની માન્યતાનો જો સ્વીકાર નહીં કરીએ તો તેઓ આપણી માન્યતાનો પણ વિરોધ કરશે.' એવો ડર બાંધછોડ કરવા પ્રેરતો હોય છે. કેવું ન ટળે તેવું સંકટ !

એક સ્વીકારને પ્રસન્નતાથી સ્વીકારીએ છીએ અને બીજા સ્વીકારોની સત્યાપણાની અભાવનાઓમાં નાકનું ટીચકું ચડાવીએ છીએ તો વિરોધાભાસીઓમાં-પક્ષપાતીઓમાં ગાગાઈએ છીએ. કાઠે રહું તો તરસ્યો મરું, અને આગળ જઈ તો ડૂબી મરું ! ધર્મસંકટ ! કરવું શું ?

આવી બધી તટસ્થ રજૂઆતો કોઈને અતિ ઉપયોગી અને કલ્યાણપ્રદ લાગે છે; તો કોઈને નિર્બળ અને હાસ્યાસ્પદ ભાસે છે. પણ તોય કોઈ અટમ પ્રેરાણથી ઉદભવેલી આવી સ્વયંભૂ સ્ફુરાણાઓ શાનાર્થીય દમાતી કે દબાતી નથી, અભિવ્યક્ત થઈને જ રહે છે. અસ્તુ.

શિવાલયમાં જળાધારીમાંથી ટીપું ટીપું પાણી શિવલિંગ ઉપર ટપકે છે અને તે જ પાણી ટીપે ટીપે બહારના ગોમુખમાંથી ચૂલે છે. જેને સૌ ભક્તો પ્રદક્ષિણા કરતી વખતે ચરાણામૃત અને નમન તરીકે ગ્રહણ કરે છે. શું શિવામ્બુએ આ પ્રતીકોની પ્રેરણા આપી હશે ? કે આ પ્રતીકોએ ક્ષણદ્રુપ ભેદઓમાં શિવામ્બુના અસ્તિત્વને ધારદાર કર્યું હશે ?

મળમૂત્રને સીધું ખાવાપીવાથી શું થતું હશે તેના જવાબો, તેના પ્રયોગો ભવિષ્યમાં આપે ત્યારે ખરા પરંતુ તેનો

ખાતર તરીકે ઉપયોગ થતાં તે સોનું પકવે છે તે સી કોઈ જાણે છે. ખાતર તરીકે સોનું પકવતું હોય એટલે ખાવાપીવાથી પણ એવું જ ફળ મળશે તેમ કહેવું વધારે પડતું ગણાય. પ્રથમ તો ગમેલું આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે, કે પછી આરોગ્ય જય જ નહીં તે માટે અને પછી અજરઅમર બનવા માટેના અખતરાઓમાં મળ-મૂત્ર, રક્ત, રજ-વીર્ય વગેરેનો ઉપયોગ મનુષ્ય કરતો આવ્યો છે અને કરતો રહેશે. હાલમાં જે બધું કાંઈ ચિત્રવિચિત્ર ચાલી રહ્યું છે તે, તે પ્રકરાણના જ વિસોટા છે. અધોરપંથ તો સ્વ અને પરનાં મળ, મૂત્ર, રક્ત, વીર્ય વગેરેના અનંત અખતરાઓ માટે પ્રસિદ્ધ છે. એમાંના કોઈને મળીને જાણવું જોઈએ કે તેમનામાંથી કોઈ અજરઅમર કે કાયમી નિરોગી થયો છે ?

સ્વમૂત્રચિકિત્સાકો તે ચિકિત્સાના 'લાખ દુઃખો કી એક દવા હે' જેવાં ગુણગાન ગાતા હોય અને તેને સાવ સલામત અને પરેજી પાળ્યા વિનાની ચિકિત્સા કહેતા હોય તો તે માટે શિવામ્બુકલ્પના સ્લોકોનો અર્થ જોઈએ. શિવામ્બુકલ્પના સ્લોક ૧૦૪ થી ૧૦૭ માં લખ્યું છે કે શિવામ્બુપાન કરનારે પાંદડાં, ફલવાળાં શાક, કોદવ, ચણા, અરહર, મચ્ચુર, અડદ અને વાયુકારક અન્ન તથા સૌગમન સંબંધી ધર્મ પ્રથનપૂર્વક છોડી દેવા. તેણે ખારા, ખાટા, કડવાં, ગરમ અને તીખા પદાર્થો છોડી દેવા; નહીં તો અનર્થ થશે. સ્લોક ૧-૬ માં લખ્યું છે કે પરિશ્રમવાળું કામ ન કરવું, રાત્રે થોડું ખાવું, સવારે વહેલા ઊઠવું, પૂર્વમુખે મૂત્રત્યાગ કરવો. વળી તેમાં જુદી જુદી ઋતુઓમાં જુદી જુદી ઔષધિઓ સાથે સેવન કરવાનું અને અપક્રમ મૂત્રનો લેખ કરવાથી રોગ વધી જવાનું પણ લખ્યું છે. સ્લોક ૪૬-૪૭ માં મૂત્રત્યાગ વખતે અને ગ્રહણ વખતે કયા મંત્રો બોલવા તે પણ જણાવ્યું છે અને કઈ ધાતુના પાત્રમાં શિવામ્બુ લેવું તેનો પણ આદેશ છે. આથી એ સાબિત થાય છે કે ચિકિત્સા પણ સાવ સહેલી તો નથી જ; મહા અટપટી છે.

આ વિદ્યાને અતિ જુમ રાખવાનો આદેશ પણ અપાયો છે. આ માટે સાવધાની પણ ખૂબ રાખવાની કહી છે. સ્લોક ૮ માં કહ્યું છે કે જેમ સાપના મોઢામાં અને પૂંછડામાં ઝેર હોય છે તેમ મૂત્રની પ્રારંભની અને અંતની ધારામાં પણ વિષ હોય છે, મધ્ય ધારા જ ઉપયોગી છે, આ જગ્યાએ એ મૂંઝવણ જરૂર થાય કે એ કેવી રીતે નક્કી કરવું કે ક્યાંથી મધ્ય ધારાનો પ્રારંભ અને ક્યાં અંત થાય છે ? વળી અહીં વપરાયેલા 'વિષ'

શબ્દને જે અલંકારિક ભાષા માનીએ તો આ માટે જ્યાં 'અમૃત' શબ્દ વપરાયો છે તેને અલંકારિક ભાષા ન માનીએ, તો તે સમતોલ ચિંતન ન કહેવાય.

મૂત્રમાં વિષ છે એ તો શ્લોકમાં કહી જ દીધું તેથી તેનાથી અત્યંત સાવધાન તો રહેવું જ જોઈએ. વળી ૨૦ મા શ્લોકમાં લખ્યું છે કે શિવામ્બુના દસ વર્ષના સેવનથી આકાશમાં ઊડી શકવાની અને કામ ઉપર વિભ્રમ પ્રાપ્ત કરવાની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. પણ આ જમાનામાં કામજિત થવાનું કોઈ પસંદ કરશે ? અને ઘણાં વર્ષોથી આનો ઉપયોગ કરે છે તેઓ જે જાણાવે તો જ ખબર પડે કે ઊડી શકાય કે નહીં.

પ્રાકૃતિક ચિકિત્સામાં જે પ્રકારના આહાર, વિહાર, વિચાર, નિર્વસનોપાત્રું, જિતેન્દ્રિયપાત્રું વગેરેનો આશ્રય રખાય તે બધો જ આશ્રય સ્વમૂત્રપાન ચિકિત્સામાં રાખવામાં આવ્યો છે. તેમાં ફક્ત એટલો જ વધારો છે કે અસાધ્ય રોગોને પણ સાધ્ય કરી શકવાનું લખાયું છે.

સ્વમૂત્રચિકિત્સાના જિજ્ઞાસુઓને, પ્રખર નિસર્ગોપચારક શ્રી વી. પી. ગીદવાણીજીની "શિવામ્બુ કે શિવામ્બુ" નામની લેખમાળા જેઈ જવા લેવી છે, જે તેમના "આરોગ્ય રત્નાકર" નામના સામયિકમાં આવતી હતી. તેમાં તેઓશ્રીએ ખૂબ વિસ્તારપૂર્વક અને વૈજ્ઞાનિક પૃથક્કરણ સહિત સ્વમૂત્ર ચિકિત્સા બાબત પોતાના વિચારો રજૂ કર્યા હતા. અસ્તુ,

તા. ૨૧-૨-૮૯ ના "ગુજરાત સમાચાર"માં તથા ઓમ્બુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનમિત્રુ પરિવાર ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રકાશિત થયેલ "કડવું અમૃત" નામની પુસ્તિકામાં અમારું આ બાબતનું લખાણ વાંચીને ઘણા પત્રો આવ્યા છે. તેમાં બે જ ભાઈઓને અમારી રજૂઆત યથાયોગ્ય સમજઈ નથી, બાકી તો સીએ વકારી જ છે. તેમાંથી શ્રી વ્યાસભાઈ લખે છે કે -

શ્રી મોરારજીભાઈએ આંખે મોતિયાનું અને ઝામરનું ઓપરેશન કરાવ્યાના સમાચારોથી આ પ્રજાલીનો આપોઆપ છેદ ઊડતો જાણાય છે. કારણકે તેઓશ્રી ઘણાં વર્ષોથી સ્વમૂત્રનું સેવન કરતા હતા અને ઘણા-સર્વ રોગો ઉપર ઉપયોગી હોવાનું જાણાવતા હતા. કોઈએ તો સ્વમૂત્રપાનથી શરીર કાળું પડી નવાના અને મૃત્યુ થવાના પણ દાખલા ઠાંક્યા છે. ખોખરાથી શ્રી પંડ્યાભાઈ લખે છે કે "આપણા સમાજમાં ગાડરિયા

પ્રવાહની જેમ "બાબાવાક્યં પ્રમાણં" ચાલે છે. શ્રી રાવજીભાઈએ અને શ્રી મોરારજીભાઈએ સ્વમૂત્રની સંસ્થા સ્થાપી પણ તેનાથી પાંચ ટકા ફાયદો અને પંચાણું ટકા નુકસાન થાય છે. તેનું શું ?" ઉદય આયુર્વેદિક કેન્સર ડુગ્લાલય (વિંછીયા)ના સ્થાપક વેદ્ય શ્રી રામસિંહજી ગોહિલ લખે છે કે "માનવમૂત્રના પ્રચારકો મારા ખ્યાલથી ભારતના આર્ષોનું નિકંદન કાઢવા માગે છે. શિવામ્બુ જેવું લોભામાર્ગું નામ આપી લોકોને અવળે માર્ગે ચડાવે છે. મૂત્રના પ્રથમ ઘૂંટડે જ બુદ્ધિનો સર્વનાશ થઈ જાય છે. મૂત્રનો પ્રયોગ માંદાને સાજા કરવામાં કરે છે, તો માંદાનું મૂત્ર માદું જ હોય ને- તેથી રોગ શું મટવાનો હતો ?! "કડવું અમૃત" પુસ્તકમાં આપે લખેલ લેખ "શિવામ્બુ અને શિવામ્બુકલ્પ- એક દષ્ટિપાત" માં માનવમૂત્ર બાબતમાં ચારી પ્રકાશ પાડ્યો છે." તા. ૭-૫-૮૫ના "ગુજરાત સમાચાર"માં એક કાર્ટુનિસ્ટે લખ્યું છે કે "થયું એમ કે મોરારજીભાઈના દીર્ઘાયુજીની ચાવી 'સ્વમૂત્રપ્રયોગ'માં હતી એમ મેં વાંચ્યું ને મેં પણ 'શિવામ્બુ' પીવાનું શરૂ કર્યું.... પણ ઘરના લોકોમાં ગેરસમજ ઊભી થઈ જતાં એ લોકો મને અહીં (ગાંડાઓની હોસ્પિટલમાં) મૂકી ગયા..." અસ્તુ.

જૂનું નવાના અને નવું જૂનાના વાઘા પહેરીને વર્તુળ પૂર્ણ કર્યે જ જાય છે પણ તોય હજુ સુધી કોઈ અજર, અમર કે અખંડ નિરોગ નહરે નથી ચડ્યો. કદાચ મન મનાવવા એવું કહી શકીએ કે તેવા મનુષ્યો જ્યાં વસતા હશે ત્યાં આપણે પહોંચી નહીં શકતા હોઈએ. બાકી તો બાપમાંથી બેટો અને તેનો બેટો, અને તેનો બેટો.... એ રીતે બાપને અમર માનીએ તો ભલે.

પરિવર્તનનું ચક્ર જે રીતે ચાલી રહ્યું છે તે જોતાં કોઈપણ ચિકિત્સાની બાબતમાં 'આમ જ છે' કે 'તેમ જ છે' તે કહેવું મહામુશ્કેલ છે. જીવને શિવની અકળ કળા જે પૂર્ણપણે કળાય તો તે જીવ શાનો ? વૈવિધ્યની વિટંબણાઓમાં ચિકિત્સાનો ચકડોળ ચકાવો ખાતો જ રહેવાનો.

(નોંધ :- આ આખી રજૂઆત કોઈની પ્રથંસા કે નિંદા કરવા માટે નથી પરંતુ આ બાબતમાં અમારો અભિપ્રાય જાણવાની ઘણા સમયથી રાહ જોઈ રહ્યા હતા તેવા સી જિજ્ઞાસુઓ માટે છે. આ રજૂઆત જેમને ગમે તેમનો આભાર અને જેમને ન ગમે તેમની ક્ષમા.)

શિવામ્બુ પ્રચારકોમાં અને ચિકિત્સકોમાં પણ પરસ્પર મતભેદ !

વર્ષ-૭, અંક-૧૩ જુલાઈ-૧૯૯૫ના 'શિવામ્બુ' અંકમાં આવેલા તે મતભેદના અમુક ઉતારાઓનો સાર, માહિતી માટે અહીં ઉતારીએ છીએ.

“શિવામ્બુ ચિકિત્સા વૈજ્ઞાનિક છે”-

એ મથાળાવાળા લેખમાં છે કે:

આ સ્વમૂત્ર ચિકિત્સા હોઈ કોઈ વાર પેશાબમાં શર્કરા, પસ, આલ્બ્યુમિન, ઈન્ડિકેન, રક્તકણો કે પિગમેન્ટસ વગેરે અસામાન્ય ઘટકો હોય તો પણ સંબંધિત વ્યક્તિ માટે તે ઝેરી અસરવાળું બનતું નથી... દર્દીને જંતુજન્ય રોગ હોય તો પણ દર્દી પોતાનો પેશાબ પીતે લઈ શકે છે.

આમ “ઘાગા બધા” રોગીને તેમાં શિવામ્બુથી સારા થવાનું કહ્યું છે. તો વળી-

“એક સ્વાસ્થ્યી ઉપચાર”-

એ મથાળાવાળા લેખમાં લખ્યું છે કે:

‘દરેક રોગની એક દવા’ અગર ‘રામબાગ ઉપાય’ની અતિશયોક્તિ શિવામ્બુ માટે ન જ કરાય. તથા-

“ભાષ્યાસ સર્વરીનો વિકલ્પ”-

માં લખ્યું છે કે :

આ શિવામ્બુની ઉપવાસ સારવાર વેદ કે તજ્ઞ નીચે લેવી સલાહ ભરેલી છે. કેમકે બોહીમાં અમ્લતા ન વધે, વિપાક્રતા (કેટલિસા) અવસ્થા ન આવે તે પણ જોવું જરૂરી છે. શિવામ્બુ એકલું બસ નથી. તેની સાથે યોગાસન- આહાર આદિનું નિયંત્રણ તથા લસણ, મેથી અને અર્જુનનો પ્રયોગ હું મારા પેશન્ટોમાં કરું છું. એકલા શિવામ્બુના નિત્ય સેવનથી આયુષ્ય વધતું નથી. એના માટે પૂર્વજન્મકૃત કર્મો, સદાચાર-સદ્વૃત્તિ-આહારવિહારની નિયમિતતા, સાચવીને ચાલવું, અકસ્માત, પ્રાણી વગેરેના ઈશથી બચવું વગેરે વગેરે યુક્તિઓની અપેક્ષા છે. દિનચર્યા-ઋતુચર્યા-નિદ્રા-બ્રહ્મચર્યની સાથે તેનો પ્રયોગ થાય તો માંતિકારી જીવન રહે.

આયુર્વેદનાં હવાલો આપી તેમાં લખ્યું છે કે શિવામ્બુ ચિકિત્સા માટે દરેક માનવનું મૂત્ર ઉપયોગી નથી. આયુર્વેદ સ્પષ્ટ રીતે મૂત્રને પ્રાકૃત અને વિકૃત એમ બે રીતે વહેવેલું છે.

તેમાં જે મૂત્ર વધુ પડતા આલ્બ્યુમિનવાળું, રસીયુક્ત, અત્યંત દુર્ગંધી, લાંબો સમય પડી રહેલું, શેરડીના રસ જેવું, બોહીવાળું, હિમેચ્યુરિયાવાળું, ફિરંગ રોગવાળા દર્દીનું મૂત્ર, કિડનીના ક્ષયવાળા દર્દીનું મૂત્ર, સ્ત્રીઓના પ્રદરજન્ય વિકારોવાળું મૂત્ર શિવામ્બુપાન માટે યોગ્ય ગણાતું નથી.

શિવામ્બુ પિત્તની વૃદ્ધિ કરનાર હોઈ પિત્ત પ્રકૃતિવાળા દર્દીઓએ તથા વસંત અને ગ્રીષ્મ ઋતુમાં તેમજ દાહવાળા દર્દીઓએ શિવામ્બુ ચિકિત્સાનો પ્રયોગ વેદકીય સલાહ અનુસાર કરવો જોઈએ. વળી-

“સાજ ઘણા અને સાજ કર્યા”-

એ લેખમાં લખે છે કે:

જે કાનમાં ચેપ અથવા ઇંગસ હોય તેવી સ્થિતિમાં કાનનો દુઃખાવો વધવાના કિસ્સા પણ જોવા મળ્યા છે. ઉપરસના દર્દીઓમાં શિવામ્બુપાન, નસ્ય કે વરાળથી ફાયદો થતો જોવા નથી મળ્યો. એસિડિટીના અમુક રોગીઓએ પુસ્તકી વાંચી તેના ઉન્સાદમાં આવી જઈ પ્રયોગો કરવાથી રોગ વધવાની હસ્તિયાદ પણ મળી છે. વગેરે.

વળી કોઈ કહે છે કે મૂત્રના ઉપયોગી તત્ત્વો જે હજાર (૨૦૦૦) છે, તો કોઈ કહે છે કે બસો (૨૦૦) છે. આ ક્ષેત્રે ઊતરતા ઊતરતા વખત ગમે કોણ ક્યારે એમ પણ કહી દેસે કે “મૂત્રમાં એકેય તત્ત્વ ઉપયોગી નથી.” તે કોણ કહી શકે ?

ઉપરોક્ત ઉતારાઓ ઉપરથી જાણી શકાય છે કે શિવામ્બુ ચિકિત્સાના ઉપચારકો અને પ્રચારકોમાં પણ મતભેદ છે- તેમના પણ વિરોધાભાસી અભિપ્રાયો છે. અને આમ થવું તે સ્વાભાવિક છે.

આ ઉતારાઓ તો માત્ર એક માહિતી પ્રાપ્ત કરવાના આશયથી મૂક્યા છે, જેથી જિજ્ઞાસુઓને આમાંથી કાંઈક વધુ સામગ્રી મળી રહે. આ ઉતારા ટાંકીને કોઈની નિંદા-પ્રશંસા કરવાનો આશય નથી જ. સૌનો આભાર.

કોઈપણ મતનો અતિ આગ્રહ કેટલો ઉચિત છે તેનો વિચાર પણ સત્વચિકિત્સકોને હોય તો સારું ગણાય. અતિ વધુ પડતા આગ્રહની અસર અવળી પણ પડતી હોય છે તે બાબત વિષે વિચારવું ઘટે. નેતિ...નેતિ...નેતિ...

.....ઉત્તે વો ફલ દેત !

.....ત્યાંથી તે ફળ આપે છે !

સંકલન : સ. સ. ભિક્ષુ

દિવ્ય ક્ષોત આયુર્વેદ રીસર્ચ ફાઉન્ડેશનના ઉપક્રમે તા. ૧૭-૧૨-૯૪ થી તા. ૧૯-૧૨-૯૪ સુધી, ફાઉન્ડેશનનાં અધિષ્ઠાત્રી પૂ. મા શ્રી અનંતાનંદજીના એકાવનમા વર્ષમાં મંગલ પ્રવેશ નિમિત્તે દિવ્ય જ્ઞાન સમારોહનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. સમારોહનું મુખ્ય સ્થળ હતું કાશીરામ અગ્રવાલ હોલ.

દિવ્ય જ્ઞાન સમારોહના અંતિમ દિવસે પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજીને અતિથિવિશેષ તરીકે પધારવાનું ભાવભીનું આમંત્રણ પાઠવવામાં આવ્યું હતું. સમારોહ સાંજે છ વાગ્યે શરૂ થવાનો હતો. પૂ. યોગભિક્ષુજી નિવૃત્ત સમયે હોલ ઉપર પધાર્યાં. ઉપસ્થિત સર્વે ગુરુસંત-પ્રેમીઓએ પૂજ્યશ્રીનું અતિ આનંદોલ્લાસપૂર્વક ઉખાભયુ સ્વાગત કર્યું. હોલના પ્રવેશદ્વારે એક લક્ષ્યચારીજીએ પૂજ્યશ્રીને કુમકુમઅક્ષતનું તિલક કર્યું. ત્યારબાદ પૂજ્યશ્રી સ્ટેજ ઉપર રાખવામાં આવેલ મુખ્ય બેઠક તરફ આગળ વધ્યા. બેઠક સુધીના રસ્તે ગુરુપ્રેમી બહેનો ઢાથમાં પુષ્પોથી ભરેલી થાળીઓ લઈને જિભાં હતાં. પૂજ્યશ્રી જ્યેમ જ્યેમ આગળ વધતા ગયા તેમ તેમ બહેનો તેમના પગલે પગલે પુષ્પો મૂકતાં ગયાં. પૂજ્યશ્રી ખૂબ સંભાળપૂર્વક ચાલતા હતા કે જ્યાં એક પાગ પુષ્પ તેમના પગ નીચે આવી ના જાય. આમ ખૂબ ધ્યાનથી ચાલતા ચાલતા તેઓ બેઠક સુધી પહોંચ્યા. સ્ટેજ ઉપર પૂ. મા શ્રી અનંતાનંદજીએ પૂજ્યશ્રીનું શાલ ઓઢાડીને સન્માન કર્યું. પૂજ્યશ્રીએ પાગ ઓમપરિવાર તરફથી પૂજ્ય માનું વસ્ત્ર ઓઢાડીને સન્માન કર્યું તથા સમારોહના પ્રમુખ પાટણ પુનિવર્તિટીના ઉપકુલપતિ શ્રી એન. આર. દવેનું પાગ વસ્ત્ર ઓઢાડીને સન્માન કર્યું. ત્યારબાદ ઉપસ્થિત સર્વે આધ્યાત્મિક કિરજાસુઓની આતુરતાનો અંત આણતા પૂજ્યશ્રીએ જ્ઞાનામૃતનું પાન કરાવવાનું શરૂ કર્યું.

“સત્ય અને ધર્મ ગુરુદેવની જય. સત્ય અને ધર્મ એ જ આપણા ગુરુદેવ અને તેમની જય તો જ આપણી જય.

“પ્રિય અને પૂજ્ય ઉપસ્થિત આત્મીયજનો, સર્વેને વંદન, અભિનંદન. વંદન એટલા માટે કે આપ મારું જ સ્વરૂપ

છો, આત્મસ્વરૂપ છો; અભિનંદન એટલા માટે કે આવા અલોકિક ગુંદર કાર્યક્રમનો આપ સૌ મહદલાભ લઈ રહ્યા છો, મહદલાભ લેવાનો ઉન્સાહ આપી રહ્યા છો. અરતુ.

“સંતનો પરિચય શું ? સંતનો પરિચય બાવન અક્ષરના માધ્યમ દ્વારા આપી જ ન શકાય. છતાં પણ આપણે કાલાવાલા કરીએ છીએ અને તે કરવા જોઈએ. તો, એ કાલાવાલા તરીકે આપણે સંતનો પરિચય આપવો હોય તો કઈ રીતે આપી શકાય? “ઈત્તે વો પાહન હનત ઉત્તે વો ફલ દેત.” (અહીંથી તે પથ્થર મારે છે અને ત્યાંથી તે ફળ આપે છે) અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે પાકા ફળનું વૃક્ષ હોય અને તેની નીચે જિભો જિભો કોઈ મનુષ્ય-ઈત્તે વો પાહન હનત- તેના ઉપર પથ્થર મારે તો વૃક્ષ શું કરે છે? ઉત્તે વો ફલ દેત- તો, પથ્થર મારનારને, બદલામાં એ વૃક્ષ પાકાં ફળ આપે છે. તે જ રીતે, સંતોનો પાગ એ સ્વભાવ જ છે કે તેઓ અવગુણ ઉપર ગુણ કરે છે, અપકારનો બદલો ઉપકારથી આપે છે. સંતની અમે એક ટૂંકી વ્યાખ્યા કરીએ છીએ. સંત એટલે જીવમાત્રનો મરજિયાત દોગદાર. આપ સૌએ અમને ‘સંત’ કહી જો પ્રેમભયુ, ઉખાભયુ સ્વાગત કર્યું અને તેનાથી પ્રેરાઈને અમે ‘સંત’ની જો વ્યાખ્યા કરી તે જોઈને- સાંભળીને બીજાઓને પણ લોકકલ્યાણનાં કાર્યો વધુ ને વધુ કરવાની અને કલ્યાણમાર્ગમાં આગળ વધીને સંત બનવાની પ્રેરાણા મળશે.

“આ દિવ્યજ્ઞાન સમારોહમાં આપ સૌએ અમારું સ્વાગત કર્યું. સ્વાગત એટલે શું? તેમાં શું કરીએ છીએ ? તેમાં આપણે આપણી ભાવનાઓ જ વ્યક્ત કરીએ છીએ. પરંતુ એ ભાવનાઓને વ્યક્ત કરવા માટે બધારની ક્રિયાઓની આવશ્યકતા હોય છે. બાહ્ય ક્રિયાઓ દ્વારા ભાવનાઓ વ્યક્ત કરીને આપણે શું કરીએ છીએ ? માનવીએ પોતાનો પરિચય આપવા માટેનું ઉત્તમ સાધન કયું છે ? અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે “આપણે અન્યોનું સ્વાગત-સન્માન કઈ રીતે કરીએ છીએ, તે છે.” આપણી ઓળખણ, ‘હું આમ છું અને હું તેમ છું’ એમ કહીને

આપીએ તે બરાબર ન કહેવાય. પરંતુ સામેની વ્યક્તિનું સ્વાગત-સન્માન જેવી રીતે કરીએ છીએ એમાં આપણો પરિચય આવી જાય છે. અનુભવીઓએ કેટલી સુંદર વાત સાવ ટૂંકાણમાં જ કરી દીધી.

“ગુરુસંતો લોકકલ્યાણનાં કાર્યો સતત કરતા જ હોય છે. એ એમની સ્વભાવ છે. તો, ત્યારે લોકકલ્યાણનાં અનેક કાર્યો કરવાનાં હોય છે ત્યારે સ્પૃહા અને ભૌતિક ઘણી બધી આવશ્યકતાઓ ઊભી થાય છે. તો, આપણે પણ આપણી શક્તિ મુજબ યથાપોગ્ય ભાગ લઈને ગુરુસંતો દ્વારા આચરતાં લોકકલ્યાણનાં, બહુજનહિતાય-બહુજનસુખાયનાં કાર્યોમાં સહભાગી થવાનો લઘાવો લઈએ; અને તે માટે આપણાં જ નાણાં વપરાય તેને નાણાંનો સદ્વ્યય થયો સમજીએ. ઉપરોક્ત વાત માટે પ્રજાને ખૂબ સજાગ રહેવું જોઈએ. ગુરુસંતોએ કહ્યું છે કે -

પાની બાઢે નાવમેં, ઘરમેં બાઢે દામ;

દોનોં હાથ ઉભીચિએ, વહી સબજનકા કામ.

“નાવમાં બેસીને આપણે જતા હોઈએ અને કોઈ કારણસર નાવમાં પાણી ભરાય તો ખોબે ખોબે પાણીને બહાર ઉલેચવું પડે; અને જો તેમ ન કરીએ તો નાવ ડૂબી જાય. તેવી જ રીતે આપણા ગૃહસ્થાશ્રમમાં આપણા ઘરે ત્યારે સંપત્તિ વધવા લાગે- પછી તે સંપત્તિ દ્રવ્યરૂપે હોય, કે સૌનાચાંદીરૂપે હોય, કે મોટરગાડીરૂપે હોય, કે ઘરવાડીરૂપે હોય, કે પછી જ્ઞાનરૂપે હોય- ત્યારે લોકકલ્યાણ માટે તેને વહેંચતા રહેવું જોઈએ. જો તે સંપત્તિનો સદ્વ્યય કરવામાં ન આવે તો એ સંપત્તિના કારણે ઘર ડૂબે છે, કુટુંબ ડૂબે છે. કેમકે વડીલોએ ખૂબ જ મહેનત કરીને, ધોતિયે ગાંઠી મારીને- કરકસર કરીને જ સંપત્તિ એકઠી કરી હોય છે તે સંપત્તિ તેમનાં બાળકોના હાથમાં વગર મહેનતે આવી જાય છે. તેથી તેમની આજુબાજુ ખુશામતખોર ભાઈબંધી જમી જાય છે. આવાં બાળકો ખોટા મિત્રોના કુસંગે ચડી વડીલોએ ભેગી કરેલી સંપત્તિ ગેરમાર્ગે ઉડાવી મારે છે. અંતે, કુટુંબનું પતન થાય છે, કુટુંબ ડૂબે છે. તેથી જ ગુરુસંતોએ કહ્યું કે જેમ નાવમાં પાણી ભરાય ત્યારે બંને હાથે તે પાણીને ઉલેચીએ છીએ તેવી જ રીતે ઘરમાં-કુટુંબમાં સંપત્તિ વધે તો તેને પણ બંને હાથે ઉલેચવી જોઈએ. લોકકલ્યાણનાં કાર્યોમાં વાપરવી જોઈએ. અને આમ કરવા છતાં પણ પોતાના આ પરોપકારના કાર્યને લીધે મનમાં

સહેજ પણ અહંકાર આવે નહીં તે માટે સતત સજાગ રહેવું જોઈએ. આટલી વાત આપ સૌને સંભળાવતાં સંભળાવતાં સંત તુલસીદાસ અને કવિ રહીમજીની વાત યાદ આવી ગઈ.

“રહીમ કવિ રોજ રાજદરબારમાં જાય. ત્યાં રોજ નવા નવા દોહરા બનાવીને રજૂ કરે. દોહરા સાંભળી બાદશાહ ખૂબ ખુશ થાય અને રહીમને રોજ નવી નવી ભેટ-સોગાદો આપે. આમ, રહીમના ઘેર સંપત્તિના ઢગલા થઈ ગયેલા. તેઓ દોમદોમ સાહ્યબીથી રહેતા. પોતાની અઢળક ધન-દોલત જોઈ તેઓ વિચારવા લાગ્યા કે આ સંપત્તિનું શું કરવું? ઘણું વિચાર્યા બાદ તેમણે નક્કી કર્યું કે બાર મહિનામાં એક દિવસ એવો ગોઠવવો કે તે દિવસે આ બધી સંપત્તિ લૂંટાવી દેવી. નક્કી કરેલા દિવસે તેઓ ઘરની બહાર નીકળી ગયા અને સીને કહ્યું કે મારા ઘરમાંની બધી સંપત્તિ લૂંટી લો. જેમ જેમ આ વાત નગર, કેલ્હાઈ અને લોકો જાણતા થયા તેમ તેમ રહીમજીએ નક્કી કરેલો દિવસ નજીક આવે એટલે તેમના ઘરની આજુબાજુ સંપત્તિ લૂંટવા આવેલા માણસોના ઢગલા થઈ જાય. નક્કી કરેલા દિવસે રહીમ પહેરેલા કપડે ઘરની બહાર નીકળી જાય અને સંપત્તિ લૂંટવા એકઠા થયેલા માણસો તેમના ઘરની સંપત્તિ ઉપર નુટી પડે. આવા મોટા દાનવીર હોવા છતાં પણ રહીમ પોતાના ઘેરથી રાજદરબારમાં જાય ત્યારે આખા રસ્તે નીચા મોઢે જાય; નહર નીચી રાખીને ચાલે. નહર સહેજ પણ ઊંચી ન કરે કે આજુબાજુ ન જુઓ. કહેવાની મતલબ એ કે પોતાના દાનવીરપણાનું તેમને સહેજ પણ અભિમાન ન હતું.

“આ વાત ઉપરથી એ સમજવાનું છે કે આપણે ચેનકેન પ્રકારે ગમે તેટલું દાન કરતા હોઈએ તો પણ આપણા મનમાં સહેજ પણ અભિમાન ન આવવું જોઈએ. જો એ વાતનું આપણામાં અભિમાન આવે તો ખલાસ.... આપણું પતન થઈ જાય. જે કાંઈ કરો તે નિષ્કામ ભાવે કરો.

“રહીમજીના દાનની વાત ફરતી ફરતી તુલસીદાસજી પાસે પહોંચી. તુલસીદાસજીએ પત્ર લખીને રહીમને પૂછ્યું કે- “રહીમન એસી દેન જુ, કીત સીમે હો સૈન? ત્યોં ત્યોં કરે ઊંચો ધરો, ત્યોં ત્યોં નીચે નેન.” આ કલા તમે કોની પાસેથી શીખ્યા છો કે- ત્યોં ત્યોં કરે ઉપર ધરો- આટલું દાન કરવા છતાં પણ- ત્યોં ત્યોં નીચે નેન- તેનું સહેજ પણ અભિમાન તમને નથી. રહીમે તુલસીદાસનો પત્ર વાંચ્યો અને જવાબમાં

એક સુંદર દોહરી રચી કાઢ્યો. તેમણે તુલસીદાસને લખ્યું કે-
 દેનહાર કોઈ ઓર હે, જો ભેળે દિન-રેન;
 લોગ ભરમ હમપે ધરે, યા તે નીચે નેન.

“કેટલો સુંદર ઉત્તર આપ્યો છે, રહીમ કવિએ તુલસીદાસને ! જીવનમાં યાદ રાખવા જેવો આ દોહરો છે. રહીમ શું કહે છે ? “દેનહાર કોઈ ઓર હે, જો ભેળે દિન-રેન;” આપવાવાળો તો કોઈ બીજો જ છે જે રાત-દિવસ આપ્યા જ કરે છે. આગળ શું કહે છે ? “લોગ ભરમ હમ પે ધરે, યા તે નીચે નેન.” પરંતુ બધા એમ સમજે છે કે હું દાન કરું છું, તેથી મને શરમ આવે છે અને એટલે નીચે જોઈને ચાલું છું. અહા...હા...! કેટલી સુંદર વાત કેટલા ઓછા શબ્દોમાં કરી દીધી ! આટલા મોટા દાનવીર હોવા છતાં કેટલી રાખિમાનતા !!

“તો, મુખ્ય વાત એ છે કે ગુરુસંતો સમાજોત્થાનનું, લોકકલ્યાણનું જે કાર્ય કરી રહ્યા છે તે કાર્યમાં આપણે આપણી સક્તિ મુજબ સંપત્તિનો સદ્વ્યય કરવાનો લઘાવો લેવો જોઈએ. સાથે સાથે એ વાતનો પણ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે તે વાતનું આપણામાં સહેજ પણ અભિમાન ન આવે. જે કાંઈ વાપરીએ છીએ તે આપણા પોતાના કલ્યાણ માટે ઘઈને વાપરી રહ્યા છીએ એવી ભાવના આપણા મનમાં દૃઢ થયેલી હોવી જોઈએ. બાકી, ગુરુસંતોને તો કશાપની જરૂર નથી. એમની સ્થિતિ તો કેવી છે ? “ત્રીન દૂક કીપીનકો, અરુ બિન ભાજી બોન; તુલસી રઘુવર ઉર બસે, ઈન્દ્ર બાપડો કીન ?” જેવી. ગુરુસંતોનું જીવન કેવું છે ? ‘ત્રીન દૂક કીપીન કો’- સમાજની મર્યાદા સાચવવા માટે જરૂરી એટલાં વસ્તો તેઓ પહેરે છે; સુંદર દેખાવા માટે તેઓ વસ્ત્રોનું પરિધાન નથી કરતા. આગળ શું કહ્યું ? ‘અરુ બિન ભાજી બોન’- તેઓ જે કાંઈ ભોજન લે છે તે સ્વાદ માટે નહીં પરંતુ શરીરને ટકાવી રાખવા માટે. ‘તુલસી રઘુવર ઉર બસે, ઈન્દ્ર

બાપડો કીન?’- આતું જીવન જીવતા હોવા છતાં તેમને તે માટે સહેજ પણ અભિમાન નથી હોતું તો પછી તેમની આગળ ગમે તેવા મોટા ધનકુબેરોની શી વિસાત ?! તો, આવી સ્થિતિ સાચા ગુરુસંતોની હોય છે. તેઓ જે કાંઈ સ્વીકારે છે એ પોતાના માટે નહીં પરંતુ લોકકલ્યાણના કાર્યમાં તેનો સદ્ઉપયોગ કરવા માટે. લોકકલ્યાણનાં કાર્યોમાં જેમ પુરુષનું યોગદાન મહત્વનું છે તે રીતે સ્ત્રીનું યોગદાન પણ એટલું જ મહત્વનું છે. અને તેથી જ અમે સ્ત્રીને અબલા નહીં પરંતુ પ્રબલા કહી છે અને તેનું શબ્દચિત્ર આ રીતે રજૂ કર્યું છે-

પ્રબલા જીવન વાહ, તેરી અમર કહાની ;
 આંચલમેં હે બુદ્ધ, ઓર આંખોમેં ભવાની.

“નારી એ અબલા નહીં પરંતુ પ્રબલા છે કે જે સમાજના ઉત્થાન માટે બુદ્ધ કહેતાં જ્ઞાની-ત્યાગી બાળકોને જન્મ આપે છે, તેનું ઘડતર કરે છે. અને જરૂર પડ્યે હાથમાં તલવાર લઈને, રાજચંડી બનીને તે અનિષ્ટો સામે ઝઝૂમવા પણ તૈયાર થઈ જાય છે. અસ્તુ.

“તો, આજે આપ સર્વેએ અમારા પ્રત્યે જે અનહદ પ્રેમ વ્યક્ત કર્યો અને તે રીતે ગુરુસંતો પ્રત્યેની ભાવના વ્યક્ત કરી તે ખૂબ જ પ્રેરણાદાયી છે. તમે સૌ આશા રાખતા હો કે અમે ફંદાક બોલીએ તેથી થોડું બોલ્યા; બાકી મનમાં તો બોલવા કરતાં સાંભળવાની વધુ ઇચ્છા. તો હવે આપણે સૌ, ગુરુનિષ્ઠ, બહુમુખી પ્રતિભાવાળાં, જીવમાત્રને કેમ સુખ પહોંચાડવું એવી જેમને તમન્ના છે અને તેના માટે જેમણે ભોખ લીધો છે તે પૂ. મા શ્રી અનંતાનંદજીની જ્ઞાનપ્રાણીનો લાભ લઈશું. અસ્તુ.”

પૂ. શ્રી યોગલક્ષ્મીજીની જ્ઞાનજંગાનું પાન કરીને અભિભૂત થયેલાં પૂ. માતાજીએ પ્રાસંગિક પ્રવચન કર્યું અને યોગલક્ષ્મીજીનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનતાં દિવ્ય જ્ઞાન સમારોહનું સમાપન કર્યું.

‘નિર્વિકલ્પ મુક્તિધામ’માં યજ્ઞોપવીત-ચૌલ સંસ્કાર

(પ્રેરણાદાયી અહેવાલ)

સંકલન-ઉષાબેન પટેલ

ઓમ પરિવારના ઉપક્રમે પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગલક્ષ્મીજીની નિશ્રામાં તા. ૨૫-૧૨-૮૪ ને રવિવારના રોજ ભિક્ષુબોધોન્સવ અને ધન્વરોહાણના કાર્યક્રમનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ કાર્યક્રમનું આયોજન પવિત્ર મુકામે “નિર્વિકલ્પ મુક્તિધામ” માં કરવામાં

આવ્યું હતું. તદ્ઉપરાંત આ વર્ષે પૂજ્યશ્રીના હસ્તે આઠ બટુકોને યજ્ઞોપવીત સંસ્કાર આપવાના તથા એક બટુકને ચૌલ સંસ્કારની વિધિ કરવાના વિશિષ્ટ કાર્યક્રમનું પણ આયોજન કરેલું. મહોન્સવના દિવસે નિયત સમયે સૌ ગુરુભાઈબહેનો ‘નિર્વિકલ્પ મુક્તિધામ’માં પહોંચી ગયાં. કાર્યક્રમની શરૂઆત સ્વાધ્યાયથી

યઈ. સ્વાધ્યાય બાદ પૂજાથીએ આજના વિશિષ્ટ કાર્યક્રમની પ્રેરણાદાયી વાતો કરતાં જાણાવ્યું કે-

“આપણો પશ્ચિમનો કાર્યક્રમ વૈવિધ્યતા સાથેનો હોય છે. વળી આ ભૂમિ અતિ પવિત્ર છે. અહીં જ ‘ગાયત્રી અનુષ્ઠાન સાયના શિબિર’નું આયોજન કરવામાં આવેલું. સાયનાશિબિરમાં સૌ સાયકોએ નવ દિવસ સુધી ગાયત્રીમંત્રના માનસિક જ્ઞપ કરેલા. દરેક સાયક માટે ધારાની અલગ કુટિર બનાવેલી. પોતપોતાની કુટિરમાં રહી દરેક સાયક મંત્રજ્ઞપ કરતા. એ સમયે ડૉક્ટરભિક્ષુજી અને તેમના કુટુંબીજનોએ દૂધ-ધીની નદીઓ વહેવડાવી હતી પરંતુ કોઈની પાસેથી એક પણ પેત્રો લેવામાં આવ્યો ન હતો. ‘નિર્વિકલ્પ મુદ્રિતમામ’માં ઠેર ઠેર ખોડે લગાવેલાં કે કોઈએ કોઈ પણ ટેકાણે દ્રવ્ય મૂકવું નહીં. સમાચારપત્રોએ આ શિબિરને સત્યયુગની શિબિર જાણાવે હતી.

“તો, આથી આ પવિત્ર ભૂમિ, ઓમપરિવારની તપોભૂમિ ઉપર આજે આઠ બટુકો યજ્ઞોપવીત ધારણ કરશે, ગાયત્રીમંત્રની દીક્ષા લેશે અને એક બટુકની ચૌલ સંસ્કારની વિધિ કરવામાં આવશે; તે અતિ આનંદની વાત છે. અહીં જે વિધિ કરવામાં આવશે તે નથી તો કોઈપણ પ્રકારની પ્રદેવારિક વિધિ કે નથી તે કર્મકાંડની વિધિ. આમ, આપણે તો મૌલિક અને સૂક્ષ્મ વિધિ દ્વારા સંસ્કાર આપવાના છે. વળી તેના માટે કોઈએ એક પાઈનો પણ ખર્ચ કરવાનો નથી કે તે નિમિત્તે કોઈએ કાંઈ આપવાનું નથી.

“આજે યજ્ઞોપવીત-દીક્ષા લેનાર બટુકો ગુરુસંતોની અને પરિવારજનોની હાજરીમાં પ્રતિજ્ઞાબદ્ધ થશે કે હવે પછી દરરોજ તેઓ ગાયત્રીમંત્રની એક માળા કરશે. આમ, આ બટુકો આજે ગાયત્રીમંત્રથી દીક્ષિત થશે, ગાયત્રીમંત્રની દીક્ષા લેશે. દીક્ષા લેવાથી શેની પ્રાપ્તિ થાય છે ? દક્ષતાની પ્રાપ્તિ થાય છે. જ્ઞાના દ્વારા જ્ઞાતમાં સાર-અસાર શું છે તેની સાચી સમજાણ પ્રાપ્ત થાય છે. તે સૂક્ષ્મ સમજાણને પામવા માટે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ જોઈએ. અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ માટે ગાયત્રીમંત્રના જ્ઞપની જરૂર છે. તો, આપણી વિધિમાં મુખ્ય શું છે ? દીક્ષિત બટુકો હવેથી દરરોજ ગાયત્રીમંત્ર જ્ઞપવા માટે પ્રતિજ્ઞાબદ્ધ થશે. આમ, આપણી આ યજ્ઞોપવીતની વિધિ સીધી અને સરળ છતાં સમજીએ તો અતિ મહત્વવાન છે.

“આપણા ઋષિમુનિઓએ, ગુરુસંતોએ,

અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે મંત્ર જાગૃત કરવો જોઈએ. અને જોગૃ મંત્ર જાગૃત કર્યો હોય, જે મંત્રદ્રષ્ટા હોય તેમની પાસેથી દીક્ષા લઈએ તો સફળ થવાય. રૂઢ પરંપરાની રીતે જે જનોઈ દેવામાં આવે છે એ તો કર્મકાંડી બ્રાહ્મણો દ્વારા દેવાય છે. કર્મકાંડ, એ તો તેવા બ્રાહ્મણોનો પંથો છે; એ ક્યાં મંત્ર જાગૃત કરવા ગયા છે? અનુભવીઓ તો કહે છે કે જે કર્મકાંડનો પંથો કરતા હોય તેમણે શેજ ગાયત્રીમંત્રની અમુક માળા કરવી જ પડે. કર્મકાંડના ધંધામાં જાણ્યે-અજાણ્યે જે કાંઈ ખોટું થઈ જાય તેના દોષમાંથી મુક્ત થવા માટે ગાયત્રીમંત્રના જ્ઞપ કરવા પડે, નહીં તો તેનું પતન થાય. કર્મકાંડી બ્રાહ્મણ મરાજ-પરાજની, જન્મ-મૃત્યુની, વાસ્તુ આદિની વિધિ કરાવવા જાય, એ વિધિમાંથી જે કાંઈ દ્રવ્ય, અનાજ, વસ્ત્ર વગેરે પ્રાપ્ત થાય તે બધું પોતાના માટે વાપરતા હોય, તેથી સ્વકલ્યાણ અર્થે પોતે જે કાંઈ સાધન-ભજન કરતો હોય તેનું ફળ વચ્ચાદિ આપવાવાલાને પ્રાપ્ત થઈ જાય. પોતાનું સૂક્ષ્મ ભાણું આ રીતે વપરાઈ જવાના કારણે તેણે વધારાનું ભાણું જમા કરવું પડે. તેથી શેજના નિયમ ઉપસંતના ગાયત્રીમંત્રના જ્ઞપ તેણે પોતાના કલ્યાણ અર્થે કરવા પડે. તો આવા કર્મકાંડી બ્રાહ્મણ મંત્ર જાગૃત કરવા ક્યાં જાય? મંત્ર જાગૃત ક્યાંથી કરી શકે.

“તો ગાયત્રીમંત્રની દીક્ષા બટુકોને કોના દ્વારા મળી રહી છે તે મુખ્ય છે, બાકી બધી તો વહેવારની વિધિ છે. કોણે કેટલાંને જમાડ્યા, કોણે કેટલું આપ્યું તે તો બધો વહેવાર છે. આવા પ્રસંગોમાં વહેવારની ગોઠવણી પણ એટલે કરવામાં આવી છે કે જેથી સીના મનમાં ત્યાગની ભાવના કેળવાય. સામાન્ય સંજોગોમાં કોઈ કંજૂસ-મમ્બનીયૂસ હોય અને કોઈના માટે કશું જ વાપરતો ન હોય પરંતુ અમુક પ્રસંગોમાં સમાજમાં ખોટું ન દેખાવાની બીકે કે આજરૂ જવાની બીકે તેણે મને-કમને વહેવાર કરવો પડે અને તે રીતે ત્યાગ થાય. કર્મનો સિદ્ધાંત છે કે જે ત્યાગ કરે તેને તેનું ફળ અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય. આમ, અનુભવીઓએ વહેવારની વિધિ પણ સમાજકલ્યાણ અર્થે ગોઠવેલી છે. સાપ ગયા અને બિસોટા રહ્યાની જેમ આપણે તેને જડાણે ન આચરીએ કે વિકૃત ન બનાવી દઈએ.

“હાલમાં યજ્ઞોપવીત-સંસ્કારની માફક ચૌલ-સંસ્કારને અર્થાત બાબરી ઉતરાવવાની વિધિને પણ રૂઢ બનાવી દેવામાં આવી છે. વાસ્તવમાં ચૌલસંસ્કાર શા માટે છે? માતાના ગર્ભમાં

બાળક હોય ત્યારે બાળકના માથામાં ખૂબ કચરી જમી ગયો હોય. જન્મ બાદ બાળકનું માથું બરાબર સાફ ના થયું હોય તેથી તે કચરો જમશે જ રહે. બાળક થોડું મોટું થાય એટલે તેના બાબરીના સંસ્કાર કરીએ જેમાં માથા ઉપરના વાળ અસ્ત્રા વંદે કાઢી નાખવામાં આવે. આ રીતે બાળકના માથામાં જમેલા કચરાની સફાઈ થાય તેથી એના માથામાંના રોમછિદ્રો બરાબર ખુલ્લા થાય. આમ મગજના જ્ઞાનતંતુઓને ઉત્તેજિત કરવા માટે બાબરીના સંસ્કાર કરવાના હોય છે; કોથી આકાશમાંથી દિવ્ય-પથરા વાણીનો જે ધોધ વહે-વરસે છે તેને પ્રહાર કરવાની યોગ્યતા મસ્તિષ્કને, મગજને, બહારરૂંધને પ્રાપ્ત થાય.

“આજે ઓમ્ પરિવારની આ તપોભૂમિમાં આઠ બટકોને યજ્ઞોપવીત સંસ્કાર અને એક બટકને બાબરી સંસ્કારની ભૂષિ કરવાની છે. અમે ૧૯૯૩ની સાલમાં ત્રણ-ચાર માસ માટે અમેરિકા ગયેલા. અમેરિકામાં પણ બટકોને યજ્ઞોપવીત સંસ્કાર આપેલા. તે સમયે અમે ત્યાં ઉપસ્થિત સર્વેને જનોઈમાં અને જનોઈ એટલે ગાયત્રીમંત્રમાં કેટલી અમોઘ શક્તિ છે તેનું એક સુંદર દર્શાવ સાંભળાવેલું. આજે આપ સૌને પણ તે દર્શાવ સાંભળાવીએ.

“એક નાના ગામડામાં એક બ્રાહ્મણ રહે. તે ખૂબ જ ગરીબ. ઘણી મહેનત કરે પણ ઈચ્છિત દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થાય નહીં. એ જ ગામમાં એક સાવ સામાન્ય અભાણ માણસ રહે. પરંતુ તેને મેડીબંધ મોટી હવેલી અને દોમ દોમ સાહબી. એક દિવસ પેલા બ્રાહ્મણને ધયું કે, ‘હું પેલા આર્થિક રીતે સમૃદ્ધ માણસ પાસે જઈ અને દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરવા તેને મારો ગુરુ બનાવું.’ આમ વિચારી તે બ્રાહ્મણ પેલા માણસ પાસે ગયો; જઈને તેને નમસ્કાર કર્યા. આ જોઈ પેલો ભાઈ કહે, ‘અરે ! તમે તો ભૂદેવ કહેવાઓ તેથી મને નમસ્કાર કરો તે યોગ્ય ન કહેવાય. મારે તમને નમસ્કાર કરવા જોઈએ.’ બ્રાહ્મણભાઈ પેલા માણસને કહે કે, ‘મારે તમને આજથી મારા ગુરુ બનાવવા છે. તમે મને દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થાય તે માટેનો માર્ગ બતાવો.’ પેલો માણસ બ્રાહ્મણને કહે કે, ‘તમે તો બ્રહ્મદેવતા અને હું સામાન્ય કોટીનો માણસ. હું કાંઈ તમારો ગુરુ બની શકું નહીં અને વળી તમે તો મારા ગુરુ જ છો.’ બ્રાહ્મણ કહે, ‘આજે તો મારે તમને મારા ગુરુ બનાવવા જ છે. તમે મને દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ બતાવો.’ પેલો માણસ કહે, ‘પણ દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ માટે હું જે સાધના કરું છું તે તમે ના કરી શકો.

કેમકે તે સાધનામાં તો તમારા માટે જોનો નિયમ છે તેવી દારૂ-માંસ વગેરે વસ્તુઓનો ઉપયોગ કરવો પડે. સ્મશાનમાં જવાનું, મડદા ઉપર બેસવાનું અને પછી એક મહિના સુધી નિશ્ચિત જાપ કરવાના. ત્યારબાદ દારૂ-માંસ વગેરેનો તેવેદ્ય-પ્રસાદ કરવાનો. એ બધું તમારાથી ના થાય.’ બ્રાહ્મણ કહે, ‘હું એ બધું જ કરવા તૈયાર છું કારણકે મારે તો કોઈપણ માર્ગે દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ કરવી છે.’

“મનુષ્યને ત્યારે ઈચ્છાની તીવ્રતા થાય છે ત્યારે મનુષ્ય એ ઈચ્છા પૂરી કરવા માટે સઘળો વિવેક ચૂકી જાય છે; ચાહે તે જમે તેટલો મોટો વિદ્વાન હોય, જમે તેટલો મોટો પંડિત હોય, જમે તેટલો કુલવાન હોય; પરંતુ ઈચ્છાની તીવ્રતા તેને વિવેક-મર્યાદા પ્રત્યે આંધળો કરી નાખે છે. આમ ન બને તે માટે સૌ કોઈએ એ વાતની ખૂબ જ કાળજી રાખીને સહજભાવે જીવન જીવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. કોઈપણ પ્રકારની ઈચ્છાની અતિ તીવ્રતા નહીં કરવાની. તીવ્ર આસક્તિ પૂરી થાય છે ત્યારે ખૂબ આનંદ થાય છે પરંતુ એ પૂરી ન થાય ત્યારે ભયંકર શોક થાય છે. માટે જ જે કાંઈ કરી રહ્યા છીએ તે સ્વાભાવિક પ્રયત્નથી કરવાનું, વિવેકાંધ બની જઈએ એટલી આસક્તિ સાખીને પ્રયત્ન નહીં કરવાનો.

“આપણે વાત કરતા હતા બ્રાહ્મણની અને સામાન્ય માણસની. સામાન્ય માણસે ઘણી ના કહી પરંતુ બ્રાહ્મણે તો દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે તેને ગુરુ બનાવી દીધો. તેને ગુરુ બનાવ્યા બાદ બ્રાહ્મણે તેની પાસેથી મંત્રદીક્ષા લીધી અને સાધના કરવા માટે સ્મશાનમાં ઊપડી ગયો. પેલા માણસે તેને કહ્યું હતું કે, ‘બતાવ્યા પ્રમાણે એક મહિનો સાધના કરવી. સાધના પૂરી થશે એટલે એક શક્તિ પ્રગટ થશે અને વરદાન માંગવા કહેશે, તે વખતે તું વરદાન માગી લેજે.’ બ્રાહ્મણ તો દરરોજ સાત્રે સ્મશાનમાં જાય, મડદા ઉપર બેસે, ન ખાવાપીવાની ચીજ-વસ્તુ શક્તિને પરાવે અને ગુરુએ કહેલા મંત્રના જાપ કરે. એક મહિનો પૂરો થયો ત્યારે મંત્રજાપ દરમ્યાન બ્રાહ્મણે અવાજ સાંભળ્યો- ‘માગ માગ.’ બ્રાહ્મણને ધયું કે તેને ભાગકારા વાગે છે; તેથી તેણે જાપ ચાલુ રાખ્યા. ફરી અવાજ આવ્યો કે ‘માગ માગ.’ બ્રાહ્મણે આંખો ખોલી આજુબાજુ જોયું પણ કંઈ દેખાયું નહીં. બ્રાહ્મણે વિચાર્યું કે, મારો જીવ સતત એમાં છે એટલે મને ભાગકારા વાગે છે. આંખો બંધ કરીને ફરી તેણે જાપ ચાલુ કર્યા.

ત્યાં, પાછો અવાજ આવ્યો કે, 'હે બ્રાહ્મણ, માગ માગ, માગે તે આપું.' બ્રાહ્મણને થયું કે, હા, હવે શક્તિ પ્રગટ થઈ છે. તેણે આંખો ખોલીને જોયું તો શક્તિનાં દર્શન ન થયાં તેથી તેણે કહ્યું, 'તમે મારી ઉપર પ્રસન્ન થયાં છો પણ મને તમો દેખાતાં કેમ નથી?' શક્તિ કહે, 'હું તારી પાછળ ઊભો છું.' બ્રાહ્મણ કહે, 'તમે મારી પાછળ શા માટે ઊભાં છો?' આગળ આવો, જોથી તમોને હું જોઈ શકું અને વરદાન માગી શકું.' શક્તિ કહે, 'તું કહે છે પણ હું તારી સામે આવી શકું તેમ નથી.' બ્રાહ્મણ કહે, 'તમે મારી સામે કેમ નથી આવી શકતાં?' શક્તિ કહે, 'તેં યજ્ઞોપવીત દીક્ષા લઈ જનોઈ પહેરી છે અને દરરોજ ગાયત્રીમંત્રના જ્વપ કરે છે તેથી હું તારી સામે આવું તો બળીને ભસ્મ થઈ જાઉં. માટે હું તારી પાછળ ઊભો રહી છું અને વરદાન માંગવા કહું છું.' બ્રાહ્મણ વિદવાન અને બુદ્ધિશાળી તો હતા જ, વળી ગાયત્રીમંત્રના જ્વપ કરવાના કારણે તેમની બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ હતી પરંતુ ઈચ્છાની પ્રબળ તીવ્રતાના કારણે તેઓ ભાન ભૂલેલ. શક્તિનો જ્વાબ સાંભળી તેમની સૂક્ષ્મ બુદ્ધિ કામે લાગી ગઈ- 'હા! હું આટલી મોટી સિદ્ધિ મેં પ્રાપ્ત કરી છે? કે જોથી મારી સામે પણ આ તત્ત્વ આવી શકતું નથી અને કહે છે કે તારી સામે આવું તો બળી મરું! તો પછી મારી પાસે જ શક્તિ છે, સિદ્ધિ છે તે મોટી કે સ્મશાનમાં જોની મેં સાપના કરી તે મોટી?!' આટલું વિચારી તેમણે તરત નિર્ભય કરી લીધો કે ગાયત્રીમંત્રની સિદ્ધિ અમોઘ છે. બ્રાહ્મણે સ્મશાનમાં પ્રગટ થયેલ શક્તિને કહ્યું, 'તમે મારા પર પ્રસન્ન થયાં છો અને વરદાન માંગવા કહો છો પરંતુ હવે મારે તમારી પાસે વરદાન નથી માંગવું. તમે જ્યાંથી આવ્યાં છો ત્યાં પાછાં પધારો.' સ્મશાનમાંથી બ્રાહ્મણ પેલા માનુષ પાસે આવ્યો અને તેને કહેવા લાગ્યો કે, 'મારે કાંઈ જ નથી જોઈતું. મેં તમને ફક્ત દ્રવ્ય પ્રાપ્ત કરવાની લાલસાએ ગુરુ બનાવ્યા અને મંત્રદીક્ષા લીધી તે મારી ભૂલ હતી. તમે દીક્ષા પાછી લઈ લો. મારી પાસે જ શક્તિ છે એ જ મહા જબરદસ્ત છે.' આટલું કહી બ્રાહ્મણ ત્યાંથી ચાલી નીકળ્યો અને બાકીનું જીવન ગાયત્રીમંત્રના જ્વપ કરવામાં વ્યતીત કર્યું. આ તો માત્ર એક દર્ષાંત છે. દર્ષાંતનો મુખ્ય ધ્વનિ શું છે તે સમજવાનો પ્રયત્ન કરવો હોય, બાકીનું ગૌણ સમજવું જોઈએ- મુખ્ય ધ્વનિને સહાય કરવા માટે રજૂ થયેલું સમજવું જોઈએ. અસ્તુ.

"જે મનુષ્યને પાકી પ્રતીતિ થઈ જાય કે "પોતાની

પાસે જ કાંઈ છે તે જબરદસ્ત છે." તો પછી બીજા કશાયમાં તેને તીવ્ર ઈચ્છા ન જાય, અને પોતાની પાસે જ કાંઈ હોય તેમાં જ સંતોષ અને આનંદ અનુભવે. "ત્રીન ટૂક કીપિનકી, અરુ બિન ભાજી લોન; તુલસી રઘુવર ઉર બસે, ઈન્દ્ર બાપડો કીન?" એવા ભાવથી, એવી મસ્તીમાં તે જીવે. આ વાત અમે અમેરિકામાં કરી હતી. તે સાંભળી ત્યાં ઉપસ્થિત સર્વે ગુરુપ્રેમીઓ ભાવવિભોર થઈ ગયા. અને યજ્ઞોપવીત સંસ્કાર ત્રણ બટુકોને આપવાના હતા પરંતુ ઉપરોક્ત વાત સાંભળ્યા પછી બીજા બે બટુકો તૈયાર થઈ ગયા. પરમાત્માની કૃપાથી પાંચ બટુકોને યજ્ઞોપવીત સંસ્કારની દીક્ષા આપી. આટલી વાત તમને સૌને અને આઠ બટુકોને એટલા માટે કરી કે તમને સૌને ખ્યાલ આવે કે જનોઈની દીક્ષા એટલે શું? ગાયત્રીમંત્રમાં કેટલી અમોઘ શક્તિ રહેલી છે?"

આટલી વાત કરી પૂજ્યશ્રીએ આઠ બટુકોને આગળ બોલાવ્યા. સૌને ગાયત્રીમંત્ર શુદ્ધ ઉચ્ચાર સાથે બોલતાં શિખવાડ્યો અને દરેક બટુકને જનોઈ પહેરાવી, દરરોજ ગાયત્રીમંત્રની ઓછામાં ઓછી એક માળા કરવા માટે પ્રતિજ્ઞા લેવડાવી. ત્યાર બાદ સ્પૂળ જનોઈની પવિત્રતા જળવાઈ રહે તે માટેના કેટલાક નિયમો સમજાવ્યા. પછી આઠ બટુકોને વડીલોના આશીર્વાદ મેળવવા કહ્યું. તે દરમ્યાન એક બટુકની ચોક્કસ સંસ્કાર વિધિ પતાવી તેને આશીર્વાદ આપ્યા.

યજ્ઞોપવીત અને ચોલ સંસ્કારની વિધિ પૂરી થયા બાદ વિશ્વગોપીત્સવ શરૂ થયો. ડૉ. સદગુરુસમર્પણભિક્ષુ અને શ્રી ગુરુધ્યાનભિક્ષુને પૂજ્યશ્રીએ સ્વહસ્તે શાલ ઓઢાડી. ત્યારબાદ ધજરોહણનો કાર્યક્રમ શરૂ થયો, શ્રી ગુરુભાઈબહેનો સભા-મંડપમાંથી બહાર આવી ચોગાનમાં ગોઠવાયાં. ધજનું પૂજન કરવામાં આવ્યું. જે સ્વયંસેવકોએ ઝાડ પર ચડીને ધજને બાં દીધી. ધજ બંધાતી હતી તે સમય દરમ્યાન સૌએ ગાયત્રીમંત્રના વાગિક જ્વપ કર્યા. ઝાડ પર બંધાયેલી ધજ હવામાં ફરફરવા લાગી. તેને જોઈને આનંદમાં આવી ગયેલાં બાળકોએ ફટાકડા ફોડ્યા. ધજરોહણના કાર્યક્રમ બાદ ભોજન-પ્રસાદનો કાર્યક્રમ શરૂ થયો. સૌએ જેટલા પ્રેમથી ભજન કર્યું, સ્વધ્યાય-સત્સંગ કર્યો એટલા જ ભાવથી ભોજન પણ કર્યું.

ભોજન બાદ થોડો આરામ કરી સૌ પોતપોતાના ગામ જવા નીકળ્યાં. અસ્તુ.

થોડાં વર્ષો પહેલાં ઉનાળાના દિવસોમાં પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિશુજી ડાકોર મુકામે શ્રી ગુરુધ્યાનભિશુજીના ઘેર રોકાયા હતા. તે સમયે શ્રી ગુરુધ્યાનભિશુજી અને તેમના નાના ભાઈ શ્રી નવીનભાઈનાં બાળકો માઉન્ટઆબુમાં રહી અભ્યાસ કરતાં હતાં. ગુરુધ્યાનભિશુજીએ પૂજ્યશ્રી પાસે વિનંતીપૂર્વક પ્રસ્તાવ મૂક્યો કે, “ગુરુદેવ, જો આપને અનુકૂળતા હોય તો થોડા દિવસ માઉન્ટઆબુ જઈએ; જ્યાં આ ગરમીના દિવસોમાં થોડી સહત ધણે. કારણકે અહીં કરતાં આબુમાં ગરમી ઓછી છે. વર્ષો ત્યાં રહીને ભણતાં બાળકોને થોડા દિવસ માટે આપના સાંનિધ્યનો લાભ મળશે. આપની આજ્ઞા હોય તો પ્તીકાંતભાઈ અને ઉપાધ્યક્ષને પણ અહીં બોલાવી લઈએ. તેઓ પણ આપની સાથે આબુ આવશે.” શ્રી ગુરુધ્યાનભિશુજીનો વક્ત સાંભળી પૂજ્યશ્રી થોડા સમય વિચારોમાં ત્યાંવાઈ ગયા. જ્યેષ્ઠી આતુરતા શિષ્યને ગુરુના સાંનિધ્યમાં રહેવાની હોય તેથી અનેક ગાળી આતુરતા ગુરુને પોતાના પત્નીતા શિષ્ય સાથે રહેવાની હોય છે. ભક્ત ભગવાનની ભાવનાને પોષે છે અને ભગવાન ભક્તની. પૂજ્યશ્રીએ શ્રી ગુરુધ્યાનભિશુજીની ભાવનાને સંતોષવા તેમના પ્રસ્તાવને અનુમતિ આપી. અમને અમદાવાદ સંદેશો મળ્યો અને અમે ડાકોર પહોંચી ગયા.

નક્કા કરેલા દિવસે અમે ડાકોરથી નીકળી માઉન્ટઆબુ પહોંચ્યાં. અરવલ્લીની ગિરિમાળાઓમાં આવેલ અર્બુદ પર્વત ઉપર માઉન્ટઆબુ વસેલું છે. પુરાતનકાળમાં આ પર્વત ઉપર અનેક સિદ્ધો, મહાત્માઓ, તપસ્વીઓ નિવાસ કરતાં. હાલમાં આબુનો વિકાસ સહેલાણીઓને લક્ષ્યમાં રાખીને તામાં આલ્યો છે તેથી સાંધકો આબુબાબુના એકાંત સ્થળે ખસી ગયા છે પરંતુ ધર્મ-અધ્યાત્મના અવશેષરૂપે ઘાગાં મંદિરો અને આશ્રમો હજુ પણ મુખ્ય નગરમાં હયાત છે.

માઉન્ટઆબુમાં પૂજ્યશ્રી સાથે સેજ જુદાં જુદાં સ્થળોએ ફરવા જતા. સાથે ગુરુભાઈબહેનો અને બાળકો પણ હોય. એક દિવસ ગુરુશિખર જવાનો કાર્યક્રમ યોજ્યો. સાર્ક પાંચ વાગ્યે ગુરુશિખર પહોંચ્યા. અર્બુદ પર્વત ઉપરનું ઊંચામાં ઊંચું શિખર એટલે ગુરુશિખર. ત્યાં દત્તાત્રયસ્વામી, અત્રીકૃપિ અને અનસૂયાજીનાં પગલાં છે. ગુરુશિખર ઉપર દશનામી સાધુ

સમાજનું સ્થાન છે. અહીં દર્શનાર્થીઓ આવે છે અને ગુફામાં જઈને દર્શન કરે છે. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિશુજી સાથે અમે પણ ગુફામાં દર્શનાર્થે ગયા. પૂજ્યશ્રીએ ગુફામાં પ્રવેશી ત્યાંના ગાદીપતિ મહંતશ્રીને વંદન કર્યાં. મહંતશ્રીએ પણ સામે વંદન કર્યાં અને પૂજ્યશ્રીને ખૂબ જ પ્રેમ અને આદરસહિત પોતાની બાબુમાં જ ગાદી ઉપર આસન આપ્યું. પૂજ્યશ્રી તેમના આગ્રહને માન આપીને તેઓની બાબુમાં બેઠા.

હિંદુસમાજમાં આદ્યશંકરાચાર્યજી સ્થાપિત દશનામી સાધુ સમાજનું મહત્ત્વ ધાર્યું જ છે. ગુરુશિખર ઉપર દશનામી સાધુસમાજના અખાડાનું સ્થાન છે. આ સંસ્થાના મહંત દ્વારા સંસ્થા તરફથી પૂજ્યશ્રીનો ખૂબ જ પ્રેમપૂર્વક આદરસત્કાર થાય એ વાત સામાન્ય નથી પરંતુ ખૂબ જ પ્રતીકાત્મક અને ભાવનાત્મક છે. આ પ્રસંગ ઉપરથી આપણે સમજી શકીએ છીએ કે પૂજ્યશ્રી માટે સાધુસમાજને કેટલો પ્રેમ છે !

પૂજ્યશ્રી સાથે અમે સૌ પણ ગુફામાં ગયાં હતાં પણ શ્રી ગુરુધ્યાનભિશુજી બહાર ઊભા હતા. ગુફાના પ્રવેશદ્વારે સૂચના લખેલી કે ગુફામાં કેમેરો લઈ જવાની મનાઈ છે. ધ્યાનભિશુજી પાસે કેમેરો હતો તેથી તેઓ ગુફાની બહાર ઊભા હતા. પૂજ્યશ્રીએ તેમને જોયા નહીં એટલે અમને પૂછ્યું કે ધ્યાનભિશુજી ક્યાં છે? અમે પૂજ્યશ્રીને કહ્યું કે ગુફામાં કેમેરો લાવવાની મનાઈ છે અને ધ્યાનભિશુજી પાસે કેમેરો છે તેથી તેઓ બહાર ઊભા છે. અમારી વાતચીત સાંભળી મહંતજીએ પૂછ્યું કે શું વાત છે? કાંઈ તકલીફ છે? પૂજ્યશ્રીએ તેમને બધી વાત સંભળાવી-સમજાવી. તરત જ મહંતજીએ કહ્યું, “કાંઈ વાંધો નહીં, તેમને કેમેરા સાથે અંદર બોલાવો. અને જો તેમને ગુફાની અંદરના ભાગના ફોટા પાડવા હોય તો પણ છૂટ છે. આ બધા નીતિનિયમો તો ટુરિસ્ટ માટે છે, તમારા માટે નથી. તમે સૌ તેમનાથી મિનન છો. અને સ્વામીજી(પૂજ્યશ્રી) તો મહાપુરુષ છે. તમે સૌ તેમના ભક્તો છો, શિષ્યો છો તેથી તમારી બાજુતરી ટુરિસ્ટોમાં ના થાય. તમે સૌ તો આધ્યાત્મિક જિજ્ઞાસુઓ છો.” આટલું કહી મહંતશ્રીએ ધ્યાનભિશુજીને ગુફામાં બોલાવ્યા અને ઈચ્છા હોય તો ફોટા પાડવાની પણ આજ્ઞા આપી. ધ્યાનભિશુજીએ પૂજ્યશ્રીની આજ્ઞા લેવા તેમની

તરફ જોયું. પૂજ્યશ્રીએ મસ્તક હલાવી આજ્ઞા આપી એટલે મહંતજીએ કહ્યું કે, "પહેલાં અમારો અને સ્વામીજીનો સાથે જ ફોટો ખેંચો." આમ કહી મહંતજી પૂજ્યશ્રીની વધુ નજીક બેઠા. ધ્યાનભિન્નજીએ તેમનો બંનેનો ફોટો લીધો. ત્યાર બાદ અમારા સૌના પણ ફોટા પાડ્યા. ફોટા લેવાનું પત્નું એટલે મહંતજીએ પૂજ્યશ્રીને કહ્યું, "આપ માઉન્ટઆબુમાં આવીને હોટલમાં રહો તે અમને શોભતું નથી. આ સ્થાન આપનું જ છે તેમ માનીને આપની ઈચ્છા હોય તેટલું રહો. આપનું ભક્તમંડળ પણ આપની સાથે રહી શકે છે. અમારાથી શ્રદ્ધા હશે તેટલી સગવડ તમારા સૌ માટે કરીશું." આમ કહી મહંતજીએ પૂજ્યશ્રીને આ સ્થાનમાં રોકાવા માટે ખૂબ આગ્રહ કર્યો. પૂજ્યશ્રીએ મહંતજીની ભાવનાને ઠેસ ના લાગે તે રીતે વિનયપૂર્વક કહ્યું કે, "હાલમાં તો આ બાળકો, બહેનો વગેરે સૌ સાથે છે તેથી હોટલમાં કિતર્યા છીએ. પરંતુ ફરી કોઈ વખત આબુ આવવાનું થશે ત્યારે અહીં આવીને રોકાઈશું. તે વખતે તમારા સાંનિધ્યનો લાભ જરૂર લઈશું."

ઉપરોક્ત પ્રસંગનું સંસ્મરણ થાય ત્યારે "મહાદેવજીની સાથે તેમનો પોઠિયો પણ પૂજ્ય" એ કહેવત યાદ આવી જાય છે. આપણે શિવાલયમાં જોયું છે કે અંદર પ્રવેશતાં પ્રથમ પોઠિયાની મૂર્તિ હોય છે. પોઠિયો એ મહાદેવનું વાહન ગણાય છે. આપણે મહાદેવના દર્શને જઈએ છીએ કેમકે તેમને મહા-દેવ માનીએ છીએ; ત્યારે સાથે તેમના વાહનને પણ પવિત્ર માની તેની પૂજા કરીએ છીએ. તેવી જ રીતે લોકકલ્યાણના ભોગધારી, અતિ નિર્મળ, પવિત્ર અને સાદાઈનો જીવંત પ્રતિમા એવા પ.પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિન્નજીનો તો બીજા સંતો-મહંતો દ્વારા આદર-સન્કાર થાય તે સ્વાભાવિક છે પરંતુ પૂજ્યશ્રીમાં ગુરુભાવ રાખવાવાળા તેમના ભક્તો-શિષ્યોને પણ સાધુસમાજ તરફથી ખૂબ પ્રેમ સાંપડતો હોય છે. અને તે પ્રેમભાવ એટલી હદે રાખતા હોય છે કે પૂજ્યશ્રી માટે તો તેઓ પોતાના સ્થાનના નીતિનિયમોમાં બાંધછોડ કરે છે પરંતુ તેમના ભક્તો માટે પણ તેમ કરતા હોય છે. આમ કેમ બને છે ? આમ બનવાનું કારણ છે ભક્તો-શિષ્યોની ગુરુદેવ માટેની ગુરુસેવા. અનેક વખત પૂજ્યશ્રી ગુરુસેવા અને ગુરુજ્વલ વિષે સમજવતા કહે છે કે-

"ગુરુજીએ આપેલ મંત્રનો જાપ કરીએ, ગુરુજીના શરીરની સોડપોપચારથી પૂજા કરીએ, ગુરુજીના શરીરની સેવા કરીએ તે ગુરુજ્વલ, ગુરુસેવા થઈ ગણાય અને તે સારી વાત છે. પરંતુ ફક્ત સ્ત્રૂળ આચરણ નહીં કરતાં તેનો સૂક્ષ્મ અર્થ પણ

સમજવો જોઈએ. ગુરુદેવ શિષ્ય ઉપર અભેદુકિ કૃપા કરીને વિવેક-મર્ષાદાયુક્ત જીવનની સાચી સમજણનું જ્ઞાન આપીને તે દ્વારા શિષ્યનું અને તે શિષ્યના માધ્યમ દ્વારા જગતના બીજા જીવોનું કલ્યાણ કરવા સતત પ્રયત્ન કરતા હોય છે. શિષ્ય, આ કલ્યાણકારી જ્ઞાનને યોગ્ય રીતે સમજી, પોતાના જીવનમાં ઉતારી અને પછી જગતના જીવોના કલ્યાણ માટે તે જ્ઞાનના પ્રચાર અને પ્રસારના કાર્યમાં નિષ્ઠાપૂર્વક લાગી જાય તે પણ ગુરુપૂજા, ગુરુસેવા જ ગણાય. અસ્તુ."

ગુરુશિખરની ગુફામાં મહંતજી સાથે થોડો સન્સંગ થયો. ગુફામાંથી નીકળતાં-નીકળતાં પૂજ્યશ્રીએ મહંતજીને પૂછ્યું કે, "અહીં નજીકમાં બીજું કોઈ આધ્યાત્મિક સ્થાન જોવા જવું છે ?" મહંતજી કહે, "અહીંથી આગળ જંગલમાં ભૈરવગુફા નામનું સ્થાન છે. પરંતુ ત્યાં કોઈને જવા નથી દે. કેમકે જંગલનો માર્ગ છે અને જંગલી જનવરની બંક પણ ખરા. પરંતુ આપ સૌએ જવું હોય તો આપ ખુશીથી જઈ શકો છો." આટલું કહી મહંતજીએ તેમના એક સેવકને બોલાવીને કહ્યું કે, "સ્વામીજી અને તેમના ભક્તમંડળને ભૈરવગુફા જોવા લઈ જાઓ. ધ્યાન રાખજો કે જંગલમાં કોઈ પડે-આપડે નહીં અને કોઈ જનવર હેરાન ન કરે."

અમે સૌ મહંતજીના સેવક સાથે ભૈરવગુફા જવા નીકળ્યા. ગુરુશિખરના સ્થાનથી થોડે દૂર જંગલમાં આવેલી આ ગુફા ખૂબ સુંદર છે. પૂજ્યશ્રી સાથે થોડો સમય એ ગુફામાં બેઠા. ત્યાં જ બેસી સ્વાધ્યાય કર્યો.

સૂર્યાસ્ત થવા આખી હતો તેથી ભૈરવગુફામાંથી બહાર નીકળી અમે સૌ અમારા નિવાસસ્થાને આવવા નીકળ્યા. અમે જંગલમાંથી ચાલતા ચાલતા પસાર થઈ રહ્યા હતા ત્યારે પૂજ્યશ્રીએ મને જણાવ્યું કે, "આ બાળકોમાં અત્યારે કલ્યાણકારી આધ્યાત્મિક બીજનું જે અનાયાસે જ નિરૂપણ થઈ રહ્યું છે તેના પરિણામની અત્યારે ખબર નહીં પડે, પણ ભવિષ્યમાં આ બીજા વટવૃક્ષ થઈને હૂલસે-ફાલસે ત્યારે તેનું પરિણામ દેખાશે."

પૂજ્યશ્રી દ્વારા ભક્તોમાં કલ્યાણકારી આધ્યાત્મિક તત્ત્વબીજનું આરોપણ-સિંચન ક્યારે અને કેવી રીતે સતત થઈ રહ્યું છે તે આપણી બુદ્ધિની, સમજમર્ષાદાની બહારની વાત છે એટલે તે બાબતનો તાજ પામવાનો પ્રયત્ન ન કરતાં એક જ વાતને લક્ષમાં રાખવી જોઈએ-

પડા રહે દરબારમેં, ધણીકા ધક્કા ખાય ;
એક દિન ધણી નવાજી દે, જે દર છાંડી ન જાય.

श्रीश्वर का बोधक (नाम) प्रणव/ओम् है।

(समाधिपाद के श्रुतों का वाचानुवाद)

- (२४) क्लेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं हैं ऐसा पुरुषविशेष/चेतनविशेष श्रीश्वर है।
- (२५) श्रीश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ है।
- (२६) श्रीश्वर पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु है और काल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है।
- (२७) श्रीश्वर का नाम प्रणव/ओम् है।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तरायों का अभाव और आत्मसाक्षात्कार होता है।

प्रतिपादन - ओम् श्रीश्वर, १/३, वसिष्ठनगर, नारनपुर, अहमदाबाद-३८० ०१२।

● द्रष्टव्य विदेश :-

(१) सर्वव्यापक परम सूक्ष्म चेतन तत्त्व के जेजुं नाम प्रणव (ओम् -ॐ) है तेनी प्रतीति अहुषनसमाषने कराववा प्रयत्न करवो. (२) 'योग' नो प्रचार, प्रसार अने संशोधन करवा प्रयत्न करवो. (३) समाषनुं भेतिक धोरण ठीरुं वाववा माटे आध्यात्मिक ज्ञाननो साहित्य द्वारा प्रचार अने प्रसार करवानो प्रयत्न करवो. (४) आ उपरांत 'अहुषनहिताय-अहुषनसुभाय'ने लगतां कार्यो जेवां के केणवणी, तनीनी सारवार वगेरे करवा माटे प्रयत्न करवो.

આદ્યસંસ્થાપક તથા આધ્યાત્મિક વડા
પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી

PRINTED & PUBLISHED BY :-

Dr. S. S. Bhikshu for
AUMGURU PREMSAMARPANDHYANBHIKSHU PARIVAR TRUST
1/A, Patladnagar Society, Naranpura, Ahmedabad - 380 013.
Printed at: Kunal Offset, Odhav, Ahmedabad.
Hon. Editor : Nalshadh vyas
(Reg. No. E/4416 Date 11-5-81)
I.T.E.U. 80-G (5) No. H.Q. -III 33-163/92-93 up to March 1995

લવાજમ દર :-

વાર્ષિક સભ્ય (ભારતમાં) -----	રૂ. ૧૫-૦૦
આજીવન સભ્ય (") -----	રૂ. ૨૫૦-૦૦
વાર્ષિક સભ્ય (પરદેશમાં) -----	૧૨ \$
આજીવન સભ્ય (") -----	૧૦૧ \$

લવાજમ મોકલવાનું સ્થળ :-

- (૧) ડૉ. સોમાભાઈ એ. પટેલ
૧/અ, પલિયડનગર,
સેન્ટ ગ્રેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.
- (૨) જૈષઘભાઈ સી. વ્યાસ
"સ્વાશ્રય",
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામબાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

સૂચના :-

- (૧) લવાજમ ચેક દ્વારા અથવા મનીઓર્ડર દ્વારા
"ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ" ના નામે મોકલવું. સાથે
આપનું પૂરું નામ, સરનામું શુદ્ધ અક્ષરોમાં
લખી મોકલવું.
- (૨) જે સભ્યનાં રહેઠાણનાં સ્થળ બદલાયાં હોય
તેમણે તેમના નવા રહેઠાણનું પૂરું સરનામું
લખી મોકલવું જેથી વ્યસ્થાપકોને અંક
મોકલવામાં સરળતા રહે.
- (૩) "રુતમ્ભરા" ને લગતો પત્રવ્યવહાર નીચેના
સરનામે કરવો.
જૈષઘભાઈ સી. વ્યાસ
"સ્વાશ્રય",
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામબાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી
સાથેના સંસ્મરણો તથા પ્રેરક
પ્રસંગો આવકાર્ય છે.

To,

LM-863 NV H
NAVJIVAN CHARITABLE TRUST

Pin Code

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------